

57. SREČANJE
MLADIH RAZISKOVALCEV SLOVENIJE

(Ne)srečni do konca svojih dni?

O sreči v pravljicah

Raziskovalno področje: SLOVENSKI JEZIK ALI KNJIŽEVNOST

Raziskovalna naloga

Avtorici: Ivana Borovšak in Ela Brus

Mentorica: mag. Barbara Škrbić

Šola: OŠ Kamnica, Vrbanska cesta 93, 2351 Kamnica

Maribor, 2023

KAZALO VSEBINE

POVZETEK.....	3
ABSTRACT	4
1 UVOD	5
1.1 Predstavitev raziskovalnega problema	5
1.2 Predstavitev namena in ciljev	5
1.3 Predstavitev hipotez.....	5
1.4 Metodologija.....	6
1.5 Predvideno novo spoznanje	6
2 BREZČASNA DEDIŠČINA PRAVLJIC.....	7
3 O SREČI V GRIMMOVIH PRAVLJICAH.....	9
3.1 Zaslužena sreča.....	9
3.2 Materialne oblike pravljичne sreče.....	10
3.3 Pravljica in srečni konec	11
3.4 Nematerialna sreča	12
3.5 Nesreča v pravljicah	12
4 O SREČI V SODOBNIH PRAVLJICAH.....	14
5 PRAVLJICE O SREČI IN DRUŽBENA ODGOVORNOST.....	20
6 INTERVJU Z GOSPO TILKO JAMNIK	21
7 PREDSTAVITEV RAZISKAVE.....	24
7.1 Predstavitev metodologije	24
7.2 Predstavitev vzorca.....	24
7.3 Predstavitev rezultatov	24

8 RAZPRAVA	30
9 SKLEP	33
10 LITERATURA IN SPLETNI VIRI.....	34
10.1 Citirana literatura in spletni viri.....	34
10.2 Uporabljena, a ne citirana literatura	35
11 PRILOGA – ANKETNI VPRAŠALNIK	36

POVZETEK

Vsak je svoje sreče kovač, pravijo. Vsi ljudje stremimo k sreči, čeprav si jo vsak razlaga drugače. Zdi se, da je sreča izmuzljiva, a se hkrati skriva v malenkostih vsakdanjega življenja. Včasih jo zaman iščemo, a jo nevede nosimo v lastnem žepu.

Kako srečo razumejo otroški književni liki? V svoji raziskovalni nalogi analiziramo srečo in nesrečo, kot ju doživljajo glavne književne osebe Zlatih Grimmovih pravljic, ter ju povežemo z zgodovinskim trenutkom njihovega nastanka. Svoja spoznanja primerjamo z doživljanjem sreče v sodobnih avtorskih pravljicah o sreči ter izluščimo podobnosti in razlike s stoletja starejšimi protagonisti.

Primerjalna metoda nas vodi do novega spoznanja, ali sreča v otroški književnosti odraža stanje v družbi oziroma ali zgodbe iz knjig narekujejo otrokom, kaj naj verjamejo, da je prava sreča. Raziskati želimo, ali se pojmovanje sreče v pravljicah skozi čas spreminja ali je sreča v otroški književnosti univerzalen, trajen pojem.

Svoje ugotovitve podkrepimo s pregledom strokovne literature, intervjujem s strokovnjakinjo s področja mladinske književnosti in branja, Tilko Jamnik, in spoznanji iz anketnega vprašalnika, na katerega so odgovarjali starši.

Morda odkrijemo pravljичni recept, kako srečno živeti do konca svojih dni ...

Ključne besede: pravljica, sreča, brata Grimm, sodobna pravljica, klasična pravljica

ABSTRACT

Everyone is the creator of their own luck, they say. We all strive for happiness, although everyone interprets it differently. Happiness seems to be elusive, but at the same time it hides in the little things of everyday life. Sometimes we look for it in vain, but we unknowingly carry it in our own pocket.

How do children's literary characters understand happiness? In our research paper, we analyze happiness and unhappiness as experienced by the main literary characters of Grimm's Golden fairy tales, and connect them to the historical moment of their creation. We compare our findings with the experience of happiness in modern author's fairy tales about happiness, and we draw out similarities and differences with century-older protagonists.

The comparative method leads us to a new understanding of whether happiness in children's literature reflects the state of society, or whether stories from books dictate to children what they should believe true happiness is. We want to research whether the concept of happiness in fairy tales changes over time or whether happiness is a universal, permanent concept in children's literature.

We support our findings with a review of professional literature, an interview with an expert in the field of youth literature and reading, Tilka Jamnik, and insights from a survey questionnaire answered by parents.

Maybe we will discover a fairy tale recipe for living happily ever after
...

Key words: fairy tale, happiness, Brothers Grimm, modern fairy tale, classic fairy tale

1 UVOD

1.1 Predstavitev raziskovalnega problema

Otrokove prve bralne izkušnje se nanašajo na pravljice. Gre za izjemno pomembno literarno zvrst, saj pravljice na svoje male poslušalce in bralce ne prenašajo le vrednot, temveč pomenijo prvi stik s knjigo, ki je naložba za celo življenje. Toliko bolj potrebno se zdi pravljice (s)poznati in raziskovati, saj jih lahko le tako uporabljamo v skladu z njihovim poslanstvom. Danes skoraj ne najdemo več teme iz življenja otrok, ki ni zajeta tudi v pravljicah. Ena izmed takšnih tematik je tudi sreča, ki je stalnica tako v klasičnih kot v sodobnih avtorskih pravljicah. Razlika med obojimi je le razumevanje pojma sreča, ki je odraz časa, v katerem so pravljice nastale.

1.2 Predstavitev namena in ciljev

Namen naše raziskovalne naloge je ugotoviti, ali je sreča v pravljicah univerzalni pojem, ki presega okvirje kraja in časa njihovega nastanka, ali je sreča, kot jo obravnavajo pravljice, odvisna od kraja, predvsem pa od zgodovinskega trenutka, v katerem so nastale.

V svoji raziskovalni nalogi zasledujemo sledeče cilje:

- Opredeliti pravljice kot literarno zvrst (v okviru potreb naloge).
- Analizirati pojmovanje sreče v Zlatih Grimmovih pravljicah in sodobnih avtorskih pravljicah, ki že v naslovu naslavljajo srečo.
- Izluščiti podobnosti in/ali razlike v razumevanju sreče v obeh vrstah pravljic.
- Oblikovati nabor sodobnih pravljic o sreči.
- Preveriti in nadgraditi teoretične ugotovitve raziskovalne naloge s pomočjo intervjuja s strokovnjakinjo s področja otroške in mladinske književnosti.
- Raziskati stališča staršev do branja (tematskih) pravljic in njihovo poznavanje pravljic o sreči.
- Predstaviti prispevek raziskovalne naloge k dvigu družbene odgovornosti.

1.3 Predstavitev hipotez

Obsežno temo, kot so pravljice, je v raziskovalni nalogi nemogoče zajeti v celoti. Svoje ugotovitve potrjujemo na omejenem izboru pravljic o sreči, ki nam jih je uspelo izbrskati v knjižnici.

V svoji raziskovalni nalogi preverjamo sledeče hipoteze:

Hipoteza 1: Pojmovanje sreče se med klasičnimi in sodobnimi pravljicami bistveno razlikuje.

Hipoteza 2: Večina staršev otrokom večkrat tedensko bere pravljice.

Hipoteza 3: Otroci, ki znajo brati, večkrat tedensko samostojno berejo pravljice.

Hipoteza 4: Spontana izbira pravljic ima prednost pred načrtnim branjem.

Hipoteza 5: Starši dajejo pri branju otrokom prednost sodobnim pravljicam pred klasičnimi.

Hipoteza 6: Starši dajejo prednost pravljicam s srečnim koncem.

Hipoteza 7: Večina staršev pozna najmanj eno pravljico o sreči.

1.4 Metodologija

Osnovo naše raziskovalne naloge predstavlja študija literature, ki smo jo iskali v šolski in splošni knjižnici ter na svetovnem spletu. S pomočjo te metode opredelimo pravljice ter predstavimo pojmovanje sreče v klasičnih in sodobnih pravljicah. S primerjalno metodo po izbranih kriterijih primerjamo sodobne pravljice o sreči med seboj. Spoznanja iz raziskovalne naloge nadgradimo z metodo intervjuja. Svoje hipoteze preverjamo s pomočjo analize spletnih anketnih vprašalnikov.

1.5 Predvideno novo spoznanje

Predvideno novo spoznanje naše raziskovalne naloge se nanaša predvsem na razlikovanje razumevanja sreče med klasičnimi in sodobnimi pravljicami ter iskanje razlogov za to. Izvedeti želimo, ali je sreča v pravljica univerzalni pojem ali se s časom spreminja in če se, od česa je prikaz sreče v pravljicah odvisen.

2 BREZČASNA DEDIŠČINA PRAVLJIC

Pravljice kot literarno-umetniška zvrst pripovedne proze za otroke in mladino predstavljajo široko kategorijo besedil, ki jo je mogoče opredeliti na različne načine. Za potrebe raziskovalne naloge zadošča *osnovna delitev pravljič na ljudske (folklorne) in umetne (avtorske), pri katerih ločimo klasične avtorske in sodobne avtorske pravljice* (Po Kobe, 1999, str. 5, 6 in Haramija, 2005, str. 27, 28).

Model ljudske pravljice je bil »v 19. stoletju neposredni predhodnik klasične umetne pravljice /.../ Tako nam danes termin klasična umetna pravljica pomeni vzorec avtorske pravljice, ki se bodisi neposredno naslanja na model ljudske pravljice bodisi vztraja v tradiciji izvornega vzorca avtorske pravljice /.../, predvsem tistih različic, ki se bolj ali manj odmikajo od modela ljudske pravljice.« (Kobe, 1999, str. 5) Medtem ko so sodobne avtorske pravljice vpete v sodobni prostor in čas ter »tematizirajo kategoriji »otrok«/»otročstvo« in s tem v največji meri izpričujejo svojo /.../ naravnost na otroškega sprejemnika kot poglobitno ciljno skupino.« (Kobe, 1999, str. 6) Glavni literarni liki sodobnih avtorskih pravljič so otroci, oživiljene igrače ali predmeti, poosebljene živali ali rastline, poosebljena nebesna telesa ali pojavi ali literarni liki, znani iz ljudskega pravljичnega izročila. (Po Kobe, 1999, str. 6)

Klasične pravljice so v slovenskem prostoru zelo slabo definirane, saj jih različni avtorji določajo pomanjkljivo in celo nasprotujoče si. Zelo splošno jih lahko opredelimo kot *izmišljene zgodbe o čudežnih dogodkih, v katerih je opisan boj med dobrim in zlim*. (Po Honzak, 1996, str. 27) Med glavne značilnosti klasičnih pravljič običajno uvrščamo *črno-belo oznako oseb, tipizirane osebe, dobro, ki vedno zmaga, zlo, ki je kaznovano, stalna števila, nedoločen kraj in čas dogajanja, podobne (enake) začetke in konce, ponavljanje besed ali stavkov, pravljичne predmete, pravljичna bitja, nedoločene osebe in vsemogočno naravo*. (Po Honzak, 1996, str. 27) Pravljice svojo preprosto zgodbo *hudomušno, duhovito, včasih zavito postavijo v popolnoma domišljjski svet. V njih ni nič resnično – gre za izmišljene pravljичne like, junake, predmete in simbole, kot so palčki, vile, zmaji, čarovnice in steklene gore ter za nedoločena kraj in čas dogajanja*. (Po Tancer, 2021, spletni vir)

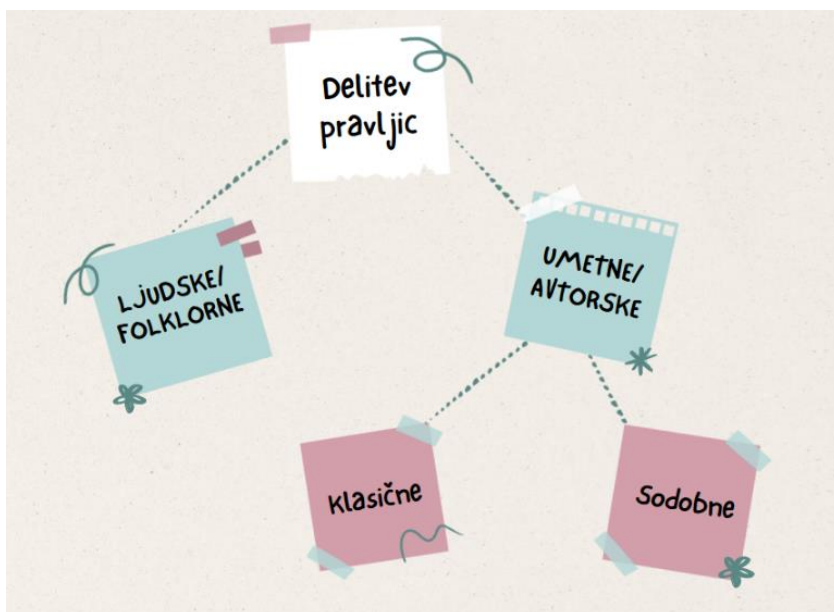
Pravljice so se sprva kot ljudski zakladi selile od ust do ust, dokler jih konec 17. stoletja niso začeli zapisovati. »Ko so pravljice skozi dolga stoletja (če ne tisočletja) pripovedovali vedno znova, so postajale vse žlahtnejše, začele so posredovati tako očitne kot skrite pomene, nagovarjati vse plasti človekove osebnosti istočasno in svojo vsebino sporočati na način, ki doseže tako neuki otrokov kakor izkušeni um odraslega.« (Bettelheim, 1999, str. 10)

Pravi razmah so evropske pravljice doživele s prihodom bratov Grimm na pravljlično sceno. »Leta 1812 sta izdala zbirko *Otroške in hišne pravljice* in z njimi spremenila tok zgodovine ustnega slovstva.« (Tancer, 2021, spletni vir) Pravljice slavnih bratov se zgledujejo po ljudskih pravljicah in vsebujejo motive, ki jih v sedanjem času razumemo kot krute in nizkotne (umore, nezasluženo srečo, hinavščino idr.), zato se marsikdo sprašuje, ali so Grimmove pravljice sploh primerne za otroke.

»V tistih časi je bila vzgoja otrok zelo trda. V deželi Hessen, kjer sta bila brata Grimm doma, je veljala celo državna uredba, da je treba »z vsjo strogostjo kaznovati otroke zaradi nespodobnega vedenja proti staršem«. In pod strogo kaznijo so si predstavljali pretepanje in sramotenje.« (Kovač v Grimm, 2012, str. 10) Mnogo današnjih staršev skeptično gleda na klasične pravljice, saj se je skozi čas spremenil pogled na otroka in vzgojo. »Danes poskušamo otroka na drugačen način pripraviti na odraslo življenje in tudi pravljice, ki si jih je izmislil naš čas, so drugačne. Črne zlobe in krute maščevalnosti v njih ne srečamo več, konflikti niso tako drastični, zato pa tudi čustva pri poslušanju niso tako silovita.« (Prav tam.) Sodobna pravljica prav tako »praviloma ne moralizira; ne pozna moralnega nauka, kakršnega sporočajo sprejemniku zgledi ljudske pravljice in tistih različic klasične umetne pravljice, ki se naslanjajo na model ljudske pravljice.« (Kobe, 1999, str. 11)

Kljub temu prav pravljice bratov Grimm ostajajo brezčasne in že dvesto let doživljajo ponatis za ponatisom. Nenazadnje so se godile v nekih davnih časih, za devetimi gorami in ...

Slika 1: Prikaz uporabljene delitve pravljič (po Kobe, 1999 in Haramija 2005)

3 O SREČI V GRIMMOVIH PRAVLJICAH

V realnem življenju vsi sanjarimo o sreči in stremimo k temu, da bi jo dosegli. Negativnim doživetjem, ki so relativno pogosta, se želimo izogniti in jim ubežati. Nič čudnega ni, da je tematika sreče pomembno prisotna tudi v pravljicah, ki odsevajo dogajanje v družbi.

Sreča upravičeno spada med tipične značilnosti klasične pravljice. Čeprav se pogosto pojavi šele ob pregovorno srečnem koncu, sreča pomembno vpliva na dogajanje v pravljici že od njenega začetka. Dogajanje v pravljicah je najpogosteje čudovita pot glavnih junakov do sreče. Čeprav pravljичni liki sprva trpijo in jih na njihovem potovanju nemalokrat doleti nesreča, bralec ne podvomi, da jih čaka srečni konec, še več, celo trajni občutek sreče kot poplačilo za prestano nesrečo. Morda prav iz tega dejstva izvira privlačnost in čarobnost pravljic, ki posredujejo upanje na uresničitev trajne sreče.

3.1 Zaslužena sreča

Pravljичni junaki so pogosto nagrajeni s srečo, ker jim uspe rešiti zadane naloge, medtem ko njihovi starejši sorojenci ostanejo praznih rok ali jih pravljica celo pahne v nesrečo. Čeprav gre za naloge, ki se zdijo nerešljive, jih pravljичni junaki rešijo s čudežno pomočjo pravljичnih bitij, ki so jih predhodno srečali in jim v nasprotju s sorojenci niso odrekli pomoči, s čimer so si zagotovili pravico do sreče. Čim so vse naloge rešene in vse ovire premagane, je pot do sreče prosta. *»Potemtakem sreča v pravljicah ni le vprašanje sreče ali naključja, temveč plačilo za dobro dejanje ali zaslužena sreča.«* (Solms, 2012, spletni vir) Zdi se, da je v pravljicah s srečo nagrajeno moralno vedenje junakov, ki si prav s svojim moralnim ravnanjem zagotovijo ključ do sreče. Čeprav sreča v vsakdanjem življenju pogosto vzbudi zavist, zasluženo srečo v pravljicah dojemamo kot pravično. Dejansko pa *»je sreča pravljичnih junakov prav tako nepravična kot nesreča njihovih nasprotnikov. Pravljična sreča je pretirana in presega vsa merila, prav tako nesreča. Sreča je fantastična, nesreča grozljiva.«* (Prav tam.) Vendar se pravljice očitno ne ozirajo na pravičnost. V njih je *»količina bogastva ali »sreče« stalna, gre le za to, kako jo razdeliti, da bi vsak dobil svoj košček, če pa so s tem težave, vsaj doseči, da bi šla »sreča« čim hitreje skozi kar največje število rok.«* (Goljevšček, 1991, str. 76) Zdi se, da je v klasičnih pravljicah sreča usojena, položena v zibelko ali ne. *»Ker je svet stabilen in količina sreče /.../ stalna, je pred nastopom junaka ta moč že razdeljena.«* (Prav tam, 1991, str. 79)

3.2 Materialne oblike pravljичne sreče

Sreča se v klasičnih pravljicah pojavlja v treh oblikah, in sicer kot poroka, krona ali zlato. Pravljice se zelo pogosto končajo s poroko kot simbolom večne ljubezni. Pri tem se odpira nezanemarljivo poglavje pomena ženske lepote v pravljicah, ki je praviloma pogoj za poroko. »Privlačnost je najpomembnejši atribut, ki ga mora imeti ženska, in je pogosto kazalnik možnosti za srečo v prihodnosti.« (Neikirk, 2013, spletni vir) V najslavnejših pravljicah lepotice čakajo princa na belem konju, da s poroko zapečati njihovo prihodnost. Tako pravljice skoraj spominjajo na lepотно tekmovanje, manj lepe ženske v pravljicah so sumljive.

Krona v pravljicah simbolizira vladanje, zlato pa bogastvo. *Ko revni deček za roko zaprosi kraljevo hčer, za doto prejme zlato, v prihodnosti pa bo podedoval še kraljestvo, gre za skrajno in najmanj verjetno obliko sreče. Materialna predstava o sreči v pravljici, pri kateri posedovanje materialnih dobrin predstavlja neposredno srečo in zadovoljstvo, je nemalokrat razumljena kot primitivna poteza pravljic. Očitno pa je, da je tudi materialna sreča v pravljicah krhka in minljiva.* (Po Solms, 2012, spletni vir)

Še več, »sreča, ta glavna kategorija, ki organizira pravljичno dogajanje, ni rezultat dela. /.../ Neprimerno uspešnejša od dela je magija /.../ Če človek pozna čarovno besedo, ime ali postopek, se mu odpre Sezam, ki ga bo lahko neomejeno trošil. Tako je človek v pravljicah opredeljen kot potrošnik ali še točneje: zajedalec. Sam ničesar ne ustvarja, le zajedo tisto, kar je obstajalo že pred njim. Če pravljичni človek ogorčeno odklanja, da bi živel od lastnega dela, pa je rade volje pripravljen živeti od tujega.« (Goljevšček, 1991, str. 75) Tako so zakladi, ki jih junaku nakloni sreča, last hudiča, zmaja, čaravnice, tujega kralja in podobno, splet pristranskih okoliščin pa jih je odvzel dejanskemu lastniku na ljubo pravljичnega junaka. »To zajedalstvo se v pravljicah nešteto krat stopnjuje v pravo ropanje: junak se vtihotapi v tujo deželo, pograbi tisto, kar je prišel iskat, in zbeži; ali pa s pomočjo naklonjenih sil ubije prejšnjega lastnika in si prisvoji njegovo imetje. Pri tem dostokrat ne izbira sredstev, je surov, neusmiljen zvit, nepošten. A pravljice ga za to ne obsojajo, nasprotno, z velikim užitkom prikazujejo preigranje nasprotnika, zvitost v iskanju lastnega dobička, prilastitev tistega, kar ni tvoje.« (Prav tam.)

Kakorkoli, vsi pravljичni protagonisti na svojo srečo ne čakajo križem rok. Nekateri izmed njih si srečo zaslužijo z bistrostjo in pogumom. Borijo se proti mogočnim nasprotnikom, kot so velikani ali hudiči, zato jim bralci pri doseganju sreče toleriramo uporabo katerega koli sredstva. Srečo tako dosežejo s hvalisanjem, lažmi ali tatvinami. (Po Solms, 2012, spletni vir)

Če srečo v pravljicah pogosteje kot vložen trud priključimo čarovniji, lahko slednjo, kot že rečeno, nadomesti tudi ženska lepota. *»Če si lepa, ne glede na situacijo, v kateri si, pasivno čakaj princa, da te reši,«* (Neikirk, 2013, spletni vir) sporočajo pravljice in namigujejo, da je ženski karakter vezan na njihov izgled ter da je mladostni videz ideal, ki pravljicnim junakinjam zagotavlja srečo. *Pravljice zrcalijo vrednote, ki so poudarjene v družbi, to je tudi pomen ženske lepote za njihov uspeh. Zunanji videz mladih lepotic je ideal, ki ga po družbenih vrednotah povzemajo tudi pravljice.* (Po Neikirk, 2013, spletni vir)

3.3 Pravljica in srečni konec

Najbolj priljubljen in najobičajnejši srečni konec v pravljicah bratov Grimm predstavlja poroka. *»Motiv poroke se pojavlja v 80 od 200 Otroških in hišnih pravljic, kar predstavlja 40 odstotkov, in v 71 od 90 čarobnih pravljic, kar je skoraj 80 odstotkov.«* (Solms, 2020, spletni vir) Tako beremo, da *»sta živela srečno do konca svojih dni«*, kar zveni kot obljuba izpolnjujočega življenja. Po poroki pade zastor, o vsakdanjiku mladoporočencev pravljica molči. Ali je sreča zakoncev trajna, ne izvemo. *»V mnogih primerih princ in dekle sploh še nista spregovorila, a je ženska lepota dovolj kot zagotovilo, da bo njuna poroka srečna do konca dni. Sporočilo, ki ga pravljice posredujejo deklicam, je skrajno pomembno družbeno pričakovanje, da se bodo ustalile in poročile.«* (Neikirk, 2013, spletni vir) Pravljice nam zamolčijo, ali je ljubezen med lepo deklico in princem obojestranska, ali si ostaneta zvesta, kakšen odnos imata s partnerjevimi starši in ali si stojita ob strani tudi v hudih časih. Namesto tega nam pravljice naslikajo sanjski par, v katerega naj ne bi podvomili. *»Živela sta dolgo in srečno in če nista umrla, živita še danes. /.../ Na koncu pravljice se čas na nek način ustavi oziroma izgine. Sovražniki so odstranjeni, računi poravnani, dogodivščin ni več, doseženo je stanje miru, varnosti in izobilja – pravljica je svoj potencial izčrpala do konca; edina možnost je, da se ves cirkus začne od začetka.«* (Goljevšček, 1991, str. 79)

Nekateri avtorji so glede *»in še vedno živita, če še nista umrla«* ali *»in sta srečno živela vse svoje dni«* manj kritični, saj menijo, da pravljice z elementom srečnega konca otrokom odvzamejo strah pred smrtjo. *»Otroci seveda vedo, da ni mogoče živeti večno, vendar jim pravljica pove, kako si lahko ublažijo ta strah pred kratkostjo življenja in tesnobe pred ločitvijo – s tem, da vzpostavijo ljubeč odnos z drugim človekom. Tako kot se počutimo varno in srečno, ko najdemo pravo ljubezen – in sta še dolgo in srečno živela.«* (Zalokar Divjak, 2002, str. 73)

3.4 Nematerialna sreča

Z dosedanjimi zaključki o pretežno materialni sreči v pravljicah moramo biti previdni, saj v eni najbolj priljubljenih pravljic bratov Grimm beremo o popolnoma drugačnih vrednotah. Srečni Anže po sedmih letih služenja za plačilo dobi kepo zlata. Na poti domov mu ta zaradi teže predstavlja veliko breme, zato jo večkrat zamenja, in sicer najprej za konja, nato za kravo, pujsa, gos in brusni kamen. Zdi se, da ga ljudje, ki jih srečuje, opeharijo, saj ima v rokah vedno manj bogastva – na koncu mu od kepe zlata ostane le še kamen, pa še ta mu pade v vodnjak. A Anže z vsako zamenjavo postaja srečnejši, dokler se na koncu s solzami v očeh ne zahvali Bogu, da mu je izkazal milost in ga odrešil težkih kamnov. *»Ni ga tako srečnega človeka pod soncem, kot sem jaz!«* (Grimm, 2012, str. 230) vzklika Anže, osvobojen materialnega bremena. Očitno je, da *»sreča ni objektivno dejstvo, ampak subjektivna predstava, kar pomeni, da se Anže ne le počuti srečnega, temveč tudi je srečen.«* (Solms, 2012, spletni vir)

Toda vse ni tako pravljичno. Zdi se, da je Anžetova sreča le trenutna oziroma kratkotrajna. Le ugibamo lahko, kako se je na njegove prazne roke ob prihodu domov odzvala Anžetova mama. Gotovo mu je občutek sreče pošel najkasneje takrat, ko je moral ponovno poprijeti za delo, ki bi se mu lahko izognil, če bi domov pritovoril zaslužen kepo zlata. A o tem pravljica molči.

3.5 Nesreča v pravljicah

Srečo v klasičnih pravljicah pripovedovalec stopnjuje z njenim nasprotjem, to je nesrečo. Nesreča običajno prizadene protagoniste višjega socialnega sloja, in sicer pogosto kraljeve otroke, ki jih pot do sreče sprva pelje strmo navzdol, po nenadnem preobratu pa se začne vzpenjati strmo navzgor. *»Kraljeve otroke doleti nesreča, pristanejo v ujetništvu ali so začarani ali morajo služiti kot pepelke. Po prestani preizkušnji so (od)rešeni in povzdignjeni v kralja oziroma kraljico. Bolj kot bralca prevzame njihova nesreča, bolj se ob koncu pravljice veseli njihove sreče.«* (Prav tam.)

Sreči glavnih književnih oseb brata Grimm pogosto dodata še nesrečo njihovih nasprotnikov. *»Dokler se pustimo voditi pripovedovalcu, se nam ta nesreča zdi pravična.«* (Prav tam.) Tako se v Pepelki zdi pravično, da sta polsestri *»zaradi hudobije in hinavščine ostali slepi vse svoje žive dni.«* (Grimm, 2012, str. 81) Podobne občutke imamo, ko gospa Pehtra stigmatizira drugo

hčer, čeprav je bila za relativno majhno dejanje (lenarjenje) nesorazmerno hudo kaznovana in se je smola »tako prijela, da se je ni mogla znebiti vse svoje žive dni.« (Grimm, 2012, str. 86) Pravična se zdi celo smrtna obsodba bratov v Zlati ptici in Živi vodi. Nasprotno pa, »če se želimo vživeti v situacijo nesrečnih tekmecev, ugotovimo, da sta prav oče ali mati spodbudila rivalstvo med sorojencema. Nesreča tekmecev je prav tako nepravična kot sreča junakov in junakinj, a ju pripovedovalec in njegova publika, ki se z njimi poistoveti, doživljata kot pravično.« (Solms, 2012, spletni vir)

Kontrast med srečo in nesrečo v klasičnih pravljicah doseže vrhunec, ko se pojavljata hkrati. Medtem ko sta Sneguljčica in princ slavila poroko, je morala hudobna mačeha »obuti rdeče razbeljene čevlje in tako dolgo plesati, da je padla mrtva na tla.« (Grimm, 2012, str. 186) Ko so Pepelkini svatje odhajali v cerkev, sta njenima hudobnima polsestrama »goloba izključevala vsaki po eno oko. Pozneje, ko so se vračali, /.../ sta goloba izključevala vsaki še drugo oko.« (Grimm, 2012, str. 81) Glavni književni osebi nesreče nasprotnic nekako ne vidita, čeprav se odvija pred njunimi očmi, in tako ostaneta brezmadežni. V Gosji pastirici mladoporočenca obedujeta s svati, medtem ko si mora tekunica sama izreči smrtno obsodbo, ki jo takoj izvršijo. »Ni vredna drugega, kot da jo do golega slečejo in vtaknejo v sod, ki je znotraj poln ostrih žebeljev. Potem naj se zaprežeta dva konja, ki naj jo vlačita po vseh ulicah, dokler ne bo mrtva.« (Grimm, 1993, str. 445) O tem, ali je opisana scena svatom pospešila ali pokvarila apetit, pravljica molči.

Začetne izdaje Otroških in hišnih pravljic bratov Grimm so vsebovale celo parabolo, to je poučno pripoved, o nesreči. »Ko se napove nesreča, se lahko skriješ v ta ali oni kot ali zbežiš na širo polje, a te bo našla,« (Solms, 2012, spletni vir) sta pravljicarja verjela v zapečatenost usode. Parabola pripoveduje o revnem možu, ki je šel v gozd po les, ko ga je obkrožil trop volkov. Odvrigel je sekiro in zbežal. Ko je pritekel do mostu čez reko, se je most zrušil, mož pa je pristal v vodi. Ker ni znal plavati, ga je reka začela odnašati, a so ga rešili ribiči. Zvlekli so ga na kopno in ga naslonili ob zid, da bi se mu povrnilo moči. Takrat pa se je zid zrušil in moža poteptal do smrti. (Po Solms, 2012, spletni vir) Moževa nesreča je skoraj neverjetna. Ko že izgleda, da ji bo skoraj ubežal in se mu je nasmehnila sreča, ga splet nesrečnih okoliščin vedno znova dohiti. O nesrečniku izvemo le, da je bil reven, torej ga je nesreča doletela že prej. Da si je nesrečo zaslužil, iz zgodbe ne moremo sklepati. Grimma nesrečo skoraj poosebita in zanjo ne krivita ne Boga ne usode, temveč nesrečo samo. Nesreča nas najde, naj ji poskušamo še tako ubežati. Pripovedovalec razloga zanjo ne more pojasniti. Prav tako ne razloga za srečo. (Po Solms, 2012, spletni vir)

4 O SREČI V SODOBNIH PRAVLJICAH

V strokovni literaturi nismo našli zapisov o tem, kako sodobne pravljice razumejo srečo, zato smo zbrali 21 slikanic, ki eksplicitno že v naslovu naslavljajo srečo. Analizirali smo jih po kriterijih, kot prikazuje spodnja tabela.

Sodobne pravljice, katerih glavni literarni liki so otroci					
Naslov in avtor	Kratka vsebina	Kaj v slikanici predstavlja srečo	Kaj v slikanici predstavlja nesrečo	Pot do sreče	(Srečni) konec
Moje srce skače od sreče (Rose Lagercrantz)	Dani je deklica, ki je zmeraj srečna. Nesrečnih trenutkov ne šteje, saj jo preveč potrejo, zato takrat, ko je nesrečna, raje razmišlja o čem veselem. Sošolki Viki in Mihi se hkrati zaljubita v istega fanta, ki mu je všeč Dani, zato se deklice sprejo. Dani je jezna in žalostna ter nenamerno s kečapom poškropi tudi prijazno učiteljico. Kmalu je spet srečna, saj pomisli na svojo najboljšo prijateljico Ello Frido, ki se je odselila. Očka ji pomaga rešiti šolski konflikt. Na Danijino veselje pride Ella Frida, s katero spet vse počneta skupaj.	Prijateljstvo; odsotnost konfliktov	Selitev prijateljice, pogrešanje; nesramnost in ignoranca sošolk	Dani se mora soočiti z Mihi in Viki, da je lahko spet srečna.	Mihi in Viki dobita, kar jima gre, in nehata ustrahovati druge učence. Ella Frida pride na obisk. Dani ob pisanju knjige ugotovi, da tako srečna že dolgo ni bila.
Ko sem bila nazadnje najstrečnejša (Rose Lagercrantz)	Prvošolki Dani se podre svet, ko njen očka po prometni nesreči pristane v bolnišnici. Odide k babici in dedku, kjer ji bratranec prebere pisma, ki so jih zanjo napisali njeni prijatelji. Nesrečna Dani očka obišče v bolnišnici, kjer ga poskuša zbuditi iz nezavesti, kar ji kmalu tudi uspe. Na koncu jo njena najboljša prijateljica Ella Frida povabi na svoj otok. Dani je kljub vsemu ponovno srečnejša.	Začetek počitnic; okrevanje po nesreči; prijateljičino povabilo; sprehod in dišeč vonj rož	Prometna nesreča; skrbi za bližnjega	Dani mora prebroditi prvo krizo ob šokantni novici in se zavedati, da se očkovo stanje ne bo v trenutku izboljšalo. Srečo bo torej prinesel čas.	Dani obišče poškodovanega očka in uvidi, da bo ozdravel. Med poletnimi počitnicami bo z Ello Frido odpotovala na otok, kamor si že dolgo želi.
O človeku, ki je iskal srečo (Zdenka Obal)	Deček živi v veliki družini. Revščina jim vsak dan trka na vrata. Kmalu jim zgori še hiša. Deček išče srečo povsod, svojo ljubezen in zatočišče pa najde v knjigah in besedah, ki jih začne pisati in zlagati. Ko mu umre mati, ne razume več, kako naj najde srečo v vsem slabem. Na koncu spozna, da je sreča v malih stvareh.	Starševska ljubezen; družba in igranje s prijatelji; opravljanje dela, ki ti leži in te veseli	Revščina; požar; stalne selitve; materina smrt	Deček mora odrasti, dozoreti in si nabrati veliko izkušenj, da resnično razume, kaj pomeni sreča.	Glavni junak najde srečo v malih, vsakdanjih stvareh.

Naslov in avtor	Kratka vsebina	Kaj v slikanici predstavlja srečo	Kaj v slikanici predstavlja nesrečo	Pot do sreče	(Srečni) konec
Iskanje sreče (Juliette Saumande)	Deček Manug z dedkom živi v deželi Previdnost, kjer si nihče ničesar ne upa, da jih ne bi doletele razne nesreče ali razočaranja. Vsi razen Manuga so srečni. Deček se s skrivnostno ptico Lirerepko odpravi iskat pravo srečo. S popotovanja skozi mnoge svetove, na katerem lahko poskusi, naredi in si zaželi vse, kar so mu nekoč iz previdnosti odrekli, dedku pošilja razglednice s svojimi spoznanji. Manug na potovanju spozna, da je srečna dežela pri njem doma - tam, kjer so ljudje srečni. Od takrat naprej dedek in Manug skupaj potujeta po mnogih svetovih in raziskujeta kdove kaj.	Sprva materialne stvari in doživetja, ki jih deček še ni izkusil, kasneje je sreča tam, kjer si med svojimi najdražjimi	Življenje brez osebnega zadovoljstva (v deželi Previdnosti); neurje; osamljenost brez najdražjih	Neurje (v katerem se izrazita predvsem fizična izčrpanost in izguba poguma za nadaljevanje); potovanje skozi mnoge svetove (Manug kljub začetnemu navdušenju zahrepeni po vrnitvi domov)	Manug najde pravo srečo prav tam, od koder je odšel. Spozna, da je prava sreča med ljudmi, ki jih imamo radi in imajo radi nas.
Sodobne pravljice, katerih glavni literarni liki so posebjene živali					
Naslov in avtor slikanice	Kratka vsebina	Kaj v slikanici predstavlja srečo	Kaj v slikanici predstavlja nesrečo	Pot do sreče	(Srečni) konec
Prodajalec sreče (Davide Cali)	Gospod Golob prodaja srečo v pločevinkah. Ptice jo mrzlično kupujejo, saj si obetajo, da bodo hitro dosegle stanje sreče. Pločevinke delujejo kot talismani. A izkaže se, da so v resnici prazne, saj se sreče ne da ustekleničiti. Miška je vesela tudi prazne pločevinke.	V pločevinke pakirana instant sreča oziroma prepričanje, da v rokah držiš čisto srečo	Pomanjkanje pločevink sreče	Junaki morajo kupiti pločevinko in si s tem zagotoviti srečo.	Miška spozna, da so pločevinke prazne, vendar je vseeno srečna, saj lahko prazno pločevinko uporabi v druge namene.
Srečna Suzana (Matt Buckingham)	Ribica Suzana zamudi odhod jate v hladnejše vode. Hitro se odpravi za njo in na poti sreča jastoga, ki ljubosumno varuje in preševa kovance, vendar ji vseeno pokaže pot. Naleti tudi na nevarnega morskega psa, ki jo skoraj poje. Suzana se reši in kmalu najde svojo jato - svoje prijatelje.	Obdanost s prijatelji in družino (želja po ponovnem snidenju z jato)	Izguba prijateljev/družine; mnoga razočaranja, neprijetnosti in nevarnosti na poti	Popotovanje, v katerem se mora ribica soočiti z mnogimi osebnimi in okoljskimi stiskami, ovirami in nevarnostmi.	Suzana uspešno premaga vse ovire in nevarnosti ter se na koncu ponovno snide s svojo jato.
Srečna Suzana in jamska pošast (Matt Buckingham)	Ribica Suzana s prijatelji raziskuje jamo, ko jih nenadoma preseneti sumljiva senca. Mislijo, da je morski zmaj, vendar vseeno nadaljujejo pustolovščino. Izkaže se, da se v jami skriva le družina morskih konjičkov.	Druženje s prijatelji; spoznavanje neznanih bitij; sodelovanje in spodbuda med prijatelji	Strah	Prijatelji morajo sodelovati, da skupaj premagajo strah in se z njim soočijo.	Suzana spozna, da je bil strah popolnoma odveč in je ponovno srečna.

Naslov in avtor slikanice	Kratka vsebina	Kaj v slikanici predstavlja srečo	Kaj v slikanici predstavlja nesrečo	Pot do sreče	(Srečni) konec
Sapramišja sreča (Svetlana Makarovič)	Sapramiška trmasto ne poslušava svaril svojih prijateljev o morebitnem viharju. Podre se ji kočica, kar jo potisne v mračno razpoloženje in prepričanje, da je najbolj nesrečna miška na svetu. Po nasvetu žabe se odpravi h kovaču, saj je namreč "vsak svoje sreče kovač"- da bi si skovala srečo. Uspe ji skovati majhno "srečo" v obliki srca. To jo pomiri in ji da veliko zadovoljstva ter optimizma za vrnitev domov. Doma najde prijatelje, ki ji popravljajo hiško. Tako spozna, kaj je prava sreča.	Majhno skovano srce; zadovoljstvo nad trdo prigaranim izdelkom; prijateljstvo	Uničujoč vihar; dolga pot do kovačije; nevarnosti in ovire na poti	Miška mora na pot do kovača, da si skuje srečo, nato pa jo mora prinesiti tudi domov. Pot je naporna in polna nevarnosti (padec v potok, mrzel veter).	Miška ugotovi, da je največja sreča imeti prave prijatelje, ki te ne zapustijo in ti v težkih časih radi priskočijo na pomoč.
Miška si kuje srečo (Svetlana Makarovič)	Miška se odpravi h kovaču, da bi si skovala srečo. Njen izdelek jo res osreči in ji da misliti, da je ta kos železa prava sreča. Na poti domov se miška spopade z različnimi izzivi, vendar jo njena skovana sreča obvaruje. Na težave gleda bolj optimistično.	Majhen železni izdelek, za katerega miška misli, da ji prinaša srečo (talisman)	Srečanje s tatovi, ki miški ukradejo zrnje; reka, v katero miška pade; veter, ki miško premrazi	Miška si mora srečo najprej skovati in samo sebe prepričati, da je srečna tudi, ko nastopijo težave.	Miška se vrne domov in spozna, da je sreča vsepovsod in da mora biti optimistična.
Lev Rogi najde srečo (Igor Plohl)	Lev Rogi doživi nesrečo in ne more več hoditi. Zaradi odvisnosti od drugih in težav pri uporabi invalidskega vozička v vsakdanjem življenju preživlja temno obdobje. Vendar pa mu prijatelji in družina vedno stojijo ob strani ter mu pomagajo pri oskrbi. Kmalu se osamosvoji in ponovno zaživi svoje življenje.	Neodvisnost od drugih, samostojnost; zmožnost ukvarjanja s hobiji in delom pomoč, spodbuda in vztrajnost bližnjih	Paraliziranost telesa, nezmožnost samostojnega gibanja; odvisnost od drugih; osamljenost in črnogledost	Lev Rogi se sooči s svojimi težavami in ovirami. Ugotovi, da zanj še ni vse izgubljeno, ter se potruji ponovno zaživeti.	Rogi na koncu najde srečo v svojem "novem" življenju, ki ga ponovno uspe spraviti na srečni tir.
Sreča je (Neli Kodrič Filipič)	Flip, Blip in Pob so polži, ki živijo v puščavi in si želijo boljšega življenja. Nekega dne odkrijejo bogat solatni vrt. Poba solata premami, a hitro ugotovi, da je to vrt, ki pripada polžji restavraciji. Pob pobegne in ugotovi, da za srečo ne potrebuje materialnih stvari.	Hvaležnost za male stvari; druženje z ljubljenimi osebami	Pohlep; nepotrebno tarnanje in nehvaležnost	Pob se mora znajti v neprijetni situaciji, da spozna, kaj je prava sreča.	Polžek se reši z vrta in se odpravi nazaj v puščavo, kjer spozna, da mora biti hvaležen za to, kar ima, da bo srečen.
Kako sta Bibi in Gusti sipala srečo (Ida Mlakar)	Praščika Bibi in Gusti vsako leto na različne načine prinašata srečo. Letos jo bosta sipala. Zelo zgodaj se odpravita na pot skozi temni gozd in čez spolzko jezero, da bi pravočasno dostavila srečo.	Veselje nad dejanjem, storjenim v dobro drugih (pravočasna dostava sreče - snega)	Prikazni v gozdu in strah, ki ga ob tem doživlja predvsem Gusti; spolzko jezero, na katerem skoraj izgubita "srečo"	Pot, da zagotoviš srečo drugim, je naporna in nevarna (vodi skozi gozd in čez spolzko mlako, pa še zgodaj je treba vstati).	Bibi in Gusti pravočasno dostavita srečo - snežiti začne še pred novim letom.

Naslov in avtor slikanice	Kratka vsebina	Kaj v slikanici predstavlja srečo	Kaj v slikanici predstavlja nesrečo	Pot do sreče	(Srečni) konec
Kako se kotlali sreča? (Mojiceja Bonte)	Zgodba se začne z mravljo, ki z miško deli sladkorček. Miška je srečna in želi osrečiti mačko. Ta nato razveseli psičko in nastane prave veriga sreče. Živali druga drugo osrečujejo in si s tem polepšajo dan.	Majhne stvari ali komplimenti, ki jih živali širijo med sabo in se osrečujejo	Miškina lakota; palica, ki se je psički zataknila v dlako; košara, ki zajčici predstavlja breme; mraz, ki obliva majhnega telička	Živali morajo biti radodarne in dobrosrčne, da dosežejo srečo.	Vse živali so zadovoljne in se med sabo razumejo.
Mali medved išče srečo (Waltraud Egitz)	Mali medved živi v izobilju, vendar vseeno ni srečen. Odpravi se iskat srečo in se poda na pustolovščino. Pri tem se počuti srečnega. Na koncu sreča velikega medveda, ki ga podučí, da je sreča v malih stvareh.	Pomoč drugim; odkrivanje novih stvari; spoznavanje novih prijateljev; hvaležnost za male stvari	materialne stvari; osamljenost; dolgčas	Mali medved se mora odpraviti na pot in spoznati, da je sreča v malih stvareh in da materialne stvari niso tako pomembne.	Mali medved najde prijatelja, postane hvaležen in zadovoljen s tem, kar ima.
Konjiček zna po naporu in uspehu deliti svojo srečo z drugimi (Tajana Gjurković, Tea Knežević)	Nekega dne se konjiček nameri preskočiti vse ovire, ki mu jih na poligonu še ni uspelo premagati. Ker ga je velikih ovir preveč strah, mu sestra priporoča, naj začne z nižjimi. Pri tem velikem podvigu sodelujejo vsi člani njegove družine. Na koncu mu uspe preskočiti najvišjo oviro ter spozna pomen družine in skupnega dela.	Uspeh pri preskakovanju ovir; sodelovanje vseh družinskih članov pri doseganju ciljev posameznika	Nezmožnost preskočiti ovire; strah pred poškodbami in nesrečami pri preskakovanju	Konjiček se mora najprej močno potruditi in veliko delati ter se soočiti s svojimi največjimi strahovi.	Konjičku uspe preskočiti najvišjo oviro, kar ga zelo osreči. Hkrati pa k skupni sreči prispevata zadovoljstvo uspešnega sodelovanja in veselje družinskih članov, da imajo drug drugega.
Medvedkova božična sreča (Živa Viviana Doria)	Družina Medvedovih za seboj v snegu in mrazu pusti plišastega medvedka. Ta se ves osamljen odpravi na pot skozi gozd, ker želi najti svoj košček božične sreče. Pomaga mu zvezda, ki izpolni njegovo željo, in kmalu ga k svoji družini s seboj domov odnese mož, ki je iskal božično smreko. Obkrožen s toploto ognja in duhom božiča, ki je prisoten v tej družini, medvedkovo srce ponovno zasveti.	Toplota ognja; prisotnost tistih, ki jim je mar zate in te imajo radi	Zapuščenost, osamljen, prepuščenost samemu sebi; mrzla zima s snegom	Pot po snegu in mrazu skozi gozd vodi v srečni in topli dom.	Medvedka mož prinese k svoji prijazni in dobri družini, kjer so ga zelo veseli in ga lepo sprejmejo. Medvedek tako najde svoj košček božične sreče in njegovo rdeče srce ponovno zažari.

Naslov in avtor slikanice	Kratka vsebina	Kaj v slikanici predstavlja srečo	Kaj v slikanici predstavlja nesrečo	Pot do sreče	(Srečni) konec
Kje je sreča (Ulrike Motschumig)	Lisjak želi najti srečo za svojo bolno mater. Na poti iskanja sreče sreča živali, ki mu povedo, da je sreča v materialnih stvareh. Lisjak je prepričan, da to ni sreča, in ugotovi, da ima srečo v sebi.	Druženje z mamo; ljubezen v družini; zdravje	Bolezen	Hoja po gozdu in spoznavanje živali v upanju, da bi lisjaček pomagal bolni mami.	Lisjak spozna, da ima srečo v sebi in mama ozdravi.
Hrček čuti, da obstaja tiha in umirjena sreča (Tajjana Gjurković, Tea Knežević)	Hrček se nekega dne iz vrta vrne zelo srečen. Svojo srečo in navdušenje izkazuje s kričanjem, tekom in glasnimi klici. Hrček očitno ne pozna druge vrste sreče kot te prekipevajoče in glasne. Kmalu pa vidi svojo sestro, kako meditira. Ob tem izgleda popolnoma umirjena in sproščena. Hrček spozna, da je sreča lahko tudi mirna in tiha.	Zmožnost obvladovanja lastnih čustev; družina, ki ti stoji ob strani in te vodi skozi življenje; lepi trenutki z družino	Nered in kaos ob doživljanju sreče; nezmožnost nadzorovanja svojih čustev	Hrček mora sprejeti dejstvo, da sreče ni potrebno izražati s kriki in divjanjem, ampak jo lahko doživlja v sebi. Spozna meditacijo in se z njo zbliža.	Hrček ugotovi, da obstaja več vrst sreče, nauči se obvladovanja čustev in doživljanje mirne sreče v svoji notranjosti, brez da bi s kriki, divjanjem in neredom vznemirjal druge družinske člane.

Sodobne pravljice, katerih glavni literarni liki so odrasli

Naslov in avtor slikanice	Kratka vsebina	Kaj v slikanici predstavlja srečo	Kaj v slikanici predstavlja nesrečo	Pot do sreče	(Srečni) konec
Sredi sreče in v četrtek zjutraj (Peter Svetina)	Znanstvenik Hribar se zmoti pri predstavitvi novih ugotovitev. Potrj je. Nenadoma vstopita ženski, ki želita denar. Ženski se nato odpravita na pravo dogodivščino, saj morata pevcu vrniti kitaro. Zgodba se konča srečno, saj ženski vrneta kitaro, znanstvenik pa ugotovi, da je imel vseeno prav.	Uspeh pri predstavitvi; pomoč sočloveku; zabavanje in druženje z ljubljeno osebo	Žalost in neuspeh; izguba ljubega predmeta; nepričakovan sneg	Ženski se morata potruditi, da pevcu vrneta kitaro. Znanstvenik si mora priznati zmoto in se sprijazniti z neuspehom.	Neha snežiti in znanstvenikovi izračuni niso napačni.
Kako je gospoda Feliksa doletela sreča v nesreči (Peter Svetina)	Gospod Feliks se s kolesom odpravi po novi stol, vendar pade in doživi pretres možganov. Njegova bivša sošolka Petra ga nato obiskuje v bolnišnici in ga povabi na kosilo. Kljub pretresu možganov je gospod Feliks srečen, saj je obudil staro prijateljstvo.	Hvaležnost človeku, ki ti je pomagal; obujanje starih prijateljstev; nesreča (»sreča v nesreči«)	Padeč s kolesom in poškodba (čeprav prav to prinese srečo)	Gospod Feliks je moral pasti, da je lahko ponovno srečal svojo staro prijateljico.	Feliks se pozdravi in s Petro obuja spomine. Petra mu iz njegovega polomljenega kolesa naredi nov stol in spet se izkaže, da obstaja sreča v nesreči.

Naslov in avtor slikanice	Kratka vsebina	Kaj v slikanici predstavlja srečo	Kaj v slikanici predstavlja nesrečo	Pot do sreče	(Srečni) konec
Plamenčki sreče (Irena Žerjal)	Vaščane nekega dne med drsanjem preseneti vrtinec, ki ga opazi le stara ženica. Gospa želi ljudi rešiti, zato požge hišo. Vaščani ji takoj priskočijo na pomoč in rešeni so pred vrtincem in pokajočim ledom.	Pomoč sočloveku; druženje s prijatelji, medsebojno veselje	Starkin strah pred vrtincem; grozeča smrt ljudem na ledu	Starka požge hišo in s tem žrtvuje svoj dom, kar drugim zagotovi srečo.	Ljudje so rešeni in starki iz hvaležnosti pomagajo zgraditi novi dom.

Iz tabele je razvidno, da smo našli 21 sodobnih pravljic, ki že v naslovu eksplicitno naslavljajo srečo. Naš nabor lahko razdelimo v tri skupine, in sicer na pravljice, katerih glavne literarne osebe so otroci (4), pravljice, katerih glavni književni liki so posebljene živali (14), in pravljice, katerih protagonisti so odrasli (3).

Večina pravljic iz prvega sklopa pripoveduje o življenjskih situacijah, ki bi se lahko dogodile tudi v realnosti – prepir med prijateljicami, prometna nesreča, revščina, smrt v družini. Otrokom so takšne pravljice blizu, saj so se s podobnimi situacijami morda že srečali oziroma so jih občutili na lastni koži. Te pravljice kot srečo poudarjajo prijateljstvo, zdravje, razumevanje v družini in sodelovanje, kar razumemo kot temeljne vrednote trenutnega časa.

Najštevilčnejši sklop pravljic se kot glavnih literarnih likov posluži posebljenih živali, ki bi jih brez težav lahko zamenjal tudi otrok. Živali se tudi v teh pravljicah soočajo z realnimi situacijami, ki jih mladi bralci in poslušalci poznajo iz lastnih izkušenj – strah, pomen druženja, prijateljstva in razumevanja v družini, medsebojna pomoč in sodelovanje ter hvaležnost za malenkosti v življenju. Znotraj tega sklopa pomembno izstopajo pravljice, ki uporabijo motiv talismanov, (čudežnih) predmetov, ki naj bi prinašali srečo.

V tretjem sklopu pravljic nastopajo odrasli, ki se prav tako soočajo s situacijami, ki bi se lahko zgodile tudi v realnem življenju. Poudarjajo predvsem pomoč sočloveku, ki te osreči, ter pomen medsebojnega sodelovanja in razumevanja.

Iz pregleda sodobnih pravljic o sreči je razvidno, da morajo protagonisti do sreče praviloma prehoditi določeno (bolj ali manj naporno) pot oziroma prestatati določene preizkušnje oziroma se soočiti z izzivi. Sreča glavnim osebam praviloma ni sama po sebi dana, morajo si jo zaslužiti. Kadar jo že imajo, je praviloma ne uvidijo, in morajo prehoditi kalvarijo, da spoznajo, da srečo pravzaprav že nosijo v žepu. V vseh predstavljenih pravljicah je prisoten srečni konec.

5 PRAVLJICE O SREČI IN DRUŽBENA ODGOVORNOST

Sreča je tista vseobsegajoča vrednota, h kateri vsi stremimo, a jo le s težavo razložimo, saj si jo vsak razlaga drugače. Zdi se, da v učnih načrtih še ni našla pravega mesta, saj pri pouku ni posebej izpostavljena. V osnovni šoli se ne učimo o tem, kako postati srečen odrasli. To je najbrž prepuščeno šoli življenja. Pa vendar bi bili vsi radi srečni. Pravijo, da se je pomembnih stvari potrebno naučiti že v otroštvu. Zakaj torej ne tudi tega, kako biti srečen?!

Menimo, da pomembna sporočila za otroke skrivajo tudi zakladnice pravljic. Pravljičice so literarna zvrst, ki otrokom na njim razumljiv način posreduje vrednote določenega časa. Pravljičice v tem duhu tudi vedo, kaj v določenem trenutku pomeni biti srečen. Večina njih svojim bralcem in poslušalcem o sreči pripoveduje le posredno, posamezne pa srečo naslovijo neposredno s svojo zgodbo. Naša naloga ponuja nabor pravljic o sreči, ki je lahko dobrodošel pripomoček za vzgojitelje, učitelje razrednega pouka, starše in vse druge, ki jih tema sreče privlači. Pravljičice otrokom sporočajo predvsem to, da je za srečo potrebno prehoditi določeno pot oziroma prestati dozorevanje. Torej otrok izve, da je sam odgovoren za lastno srečo, kar je v bistvu blagoslov, saj če sreča ni odvisna od zunanjih dejavnikov, temveč od lastnega truda, obstaja večja možnost, da jo dosežemo. Do sreče sicer morda res vodi trnova pot, a če nismo prepuščeni na milost in nemilost usodi ali nekemu drugemu zunanjemu dejavniku, na katerega nimamo vpliva, obstaja velika verjetnost, da bomo srečo tudi našli.

Hkrati naša raziskovalna naloga poudarja pomen branja. Branja kot osnovne veščine, ki je v življenju bistvenega pomena za pridobivanje znanja. Pri tem ne mislimo le na podatke, temveč tudi na pismenost, ki jo branje omogoča. Kdor zna brati in prebrano razume, najde informacije, ki jih potrebuje, se znajde v poplavi obrazcev, se zabava ob knjigi in se lahko izrazi. Otroci, ki so jim starši brali in ki vidijo svoje starše brati, tudi sami veliko raje berejo in so uspešnejši učenci. Na to nas je spomnil tale plakat iz naše šolske knjižnice (točnega avtorja nam ni uspelo ugotoviti). Menimo, da je tudi naše raziskovanje družbeno odgovorno dejanje, saj naslavlja branje kot eno izmed najpomembnejših socialnih kompetenc.

6 INTERVJU Z GOSPO TILKO JAMNIK

Spoznanja iz svoje raziskovalne naloge smo želeli nadgraditi z intervjujem s strokovnjakinjo za mladinsko književnost in branje. Na našo pobudo se je nemudoma odzvala podpredsednica Društva Bralna značka Slovenije, gospa Tilka Jamnik, za kar se ji še na tem mestu iskreno zahvaljujemo. Pogovor je potekal 17. 1. 2023 na daljavo. Izvedli smo ga v obliki strukturiranega intervjuja.

Od kod izvirata vaša ljubezen do knjig in naklonjenost literaturi za otroke?

Težko odgovorim, od kod izvira ljubezen do knjig. Bila sem bolj samotarski otrok, zgodaj sem se naučila brati in vedno sem veliko brala, se doma igrala knjižnico, po gimnaziji študirala poleg francoščine primerjalno književnost, se po dvanajstih letih na RTV Slovenija (brž ko je bilo mogoče) zaposlila v Pionirski knjižnici Ljubljana, tedaj sem že navdušeno brala svojima otrokoma. Naklonjenost literaturi za otroke pa se je zagotovo podkrepila in razvila v Pionirski knjižnici oziroma Pionirskem centru za mladinsko književnost in knjižničarstvo, kjer sem bila zaposlena 20 let. Še vedno delam na področju mladinske književnosti in promociji branja, npr. sodelujem z Društvom Bralna značka Slovenije – ZPOMS.

Kaj je vam v otroštvu predstavljalo srečo? So pravljice oziroma zgodbe, ki so vam jih prebirali, zaznamovale vaš pogled na pomen sreče?

Ali otrok sploh premišljuje o sreči? Najbrž občuti zadovoljstvo in veselje, kadar je ljubljen in sprejet, občuti varnost in ima možnosti za svoj razvoj. Bila sem srečna, ker sem imela mamo in očka in ker smo se imeli radi, imeli smo dom in nismo čutili pomanjkanja. Z veseljem sem hodila v šolo, zelo rada sem se učila in sanjara o tem, kaj bom, ko bom velika.

Zelo rada sem imela pravljice, ki so se srečno končale s poroko med kraljično in princem, na svatbi se je pa jedlo, pilo in plesalo. Ne le na pomen sreče, pravljice so vplivale na oblikovanje vseh mojih temeljnih vrednot, kot so npr. poštenost, dobrota, zvestoba, sočutje itd.

Kakšno je vaše mnenje glede prenašanja vrednot iz pravljič na bralca/poslušalca? Imajo pravljice veliko moč?

Da, izjemno moč imajo! Bolj so kakovostne, večjo moč imajo: spoznavno, estetsko, vzgojno.

Katere pravljice o sreči poznate?

Veliko! Med ljudskimi pravljicami bi izbrala pravljico Srajca srečnega človeka, med klasičnimi Sapramišjo srečo Svetlane Makarovič, med sodobnimi Kako je gospoda Feliksa doletela sreča v nesreči Petra Svetina. Vidve, ki se ukvarjata z njimi, jih zagotovo poznata veliko.

Kaj menite o srečnih koncih v otroški književnosti? Ali menite, da so nujno potrebni? Se vam zdi, da bi morala otroška književnost vključevati tudi nesrečne konce?

Otroška književnost naj bi imela srečne konce oziroma spodbudne, pozitivno naravnane konce (npr. kužek umre, kar je žalostno, ampak zgodba naj se konča svetlo naravnano, češ, otrok, kužkov gospodar, je lahko srečen, da je toliko časa preživel z njim, vesel, da se ga bo lahko spominjal itd.). Pozitivna naravnost se mi zdi nujna, ker otroška književnost opogumlja otroke kljub vsem težavam in problemom, ki jih obravnava oziroma jih otroku prinaša življenje. Tako otroku ni treba ničesar skrivati, sooči se z obravnavanim problemom, pogovorimo se z njim, otrok spoznava življenje, njegove svetle in manj svetle strani. Dobrodošle so tudi zgodbe z odprtimi konci, da se otrok lahko sprašuje, ugiba.

Kako pomembna se vam zdi tematika sreče v otroški književnosti?

V zvezi s srečo se mi zdi pomembno, da otroci – tudi v literaturi – spoznajo, da je sreča odvisna od marsičesa in da jo razume vsak po svoje. Brez velikih pričakovanj smo prej srečni in da je vsak tudi svoje sreče kovač, treba je slediti svojim sanjam, biti deloven in pogumen, hkrati pa prijazen do drugih, sodelovalen, prijazen, sočuten.

Ali lahko pritrđite najini ugotovitvi, da pravljice odslikavajo vrednote družbe, ki so odvisne od določenega zgodovinskega trenutka/obdobja, ter da se prav zaradi tega sporočilo, kaj je sreča, v pravljicah skozi čas spreminja (npr. v Grimmovih pravljicah je sreča materialne narave – krona, kraljestvo, poroka; v sodobnih slikanicah je sreča nematerialna dobrina – prijateljstvo, družina ipd.)? Prebrali sva več kot 20 sodobnih slikanic o sreči. Vse imajo srečen konec, zanje pa je značilno tudi premagovanje fizične ali psihične poti za doseg te sreče.

Vsekakor vama lahko pritrđim! Odlično sta ugotovili! Prosim, pošljita mi vajin seznam pravljic o sreči!

Kakšno je vaše mnenje, ali lahko raziskovalna naloga, kot je najina, prispeva k družbeni odgovornosti, k temu, da bo zaradi spoznanj iz nje družba boljša? Meniva namreč, da takšna naloga ozavešča bralce o pomenu sporočil iz pravljic in zgodb za otroke, lahko predstavlja pripomoček vzgojiteljem, učiteljem oziroma staršem, ki bi želeli otrokom brati o sreči, hkrati naslavlja srečo kot družbeno vrednoto, h kateri vsi stremimo, a se zanjo včasih zdi, da nam »ko jo zgrabimo za rep, spolzi skozi prste« kot mivka – torej smo venomer v iskanju, nikoli popolnoma srečni. Radi bi sporočili, kako pomembno je biti srečen tukaj in sedaj, z malenkostmi, ki so nam dane, oziroma kako brezupno je nenehno iskanje sreče, ki jo morda že nosimo v žepu.

Prav imata! Izsledki vajine raziskovalne naloge bodo dobrodošli staršem in vsem drugim vzgojiteljem! Čestitam vama k nalogi, vajine misli o sreči so tako zelo potrebne za sodobni pridobitniško-potrošniški čas! Dodala bi še, da branje kakovostne otroške literature na splošno spodbudno vpliva tako na otroke kot njihove vzgojitelje in da skupno branje prinaša veliko veselja.

V izjemno veselje mi je bilo odgovoriti na vajina vprašanja. Iskreno vama želim veliko uspehov pri učenju in vse dobro v življenju. Lepo bodita!

7 PREDSTAVITEV RAZISKAVE

7.1 Predstavitev metodologije

Za svojo raziskavo smo uporabili spletni anketni vprašalnik, ki smo ga delili med starše učencev prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja naše šole, starše otrok iz lokalnega vrtca, sorodnike in znance, ki imajo manjše otroke, povezavo do anketnega vprašalnika smo objavili tudi na socialnem omrežju Facebook. Povezava je bila dostopna decembra 2022 in januarja 2023. Majhen odziv nas je zelo presenetil, saj smo si obetali veliko večji vzorec.

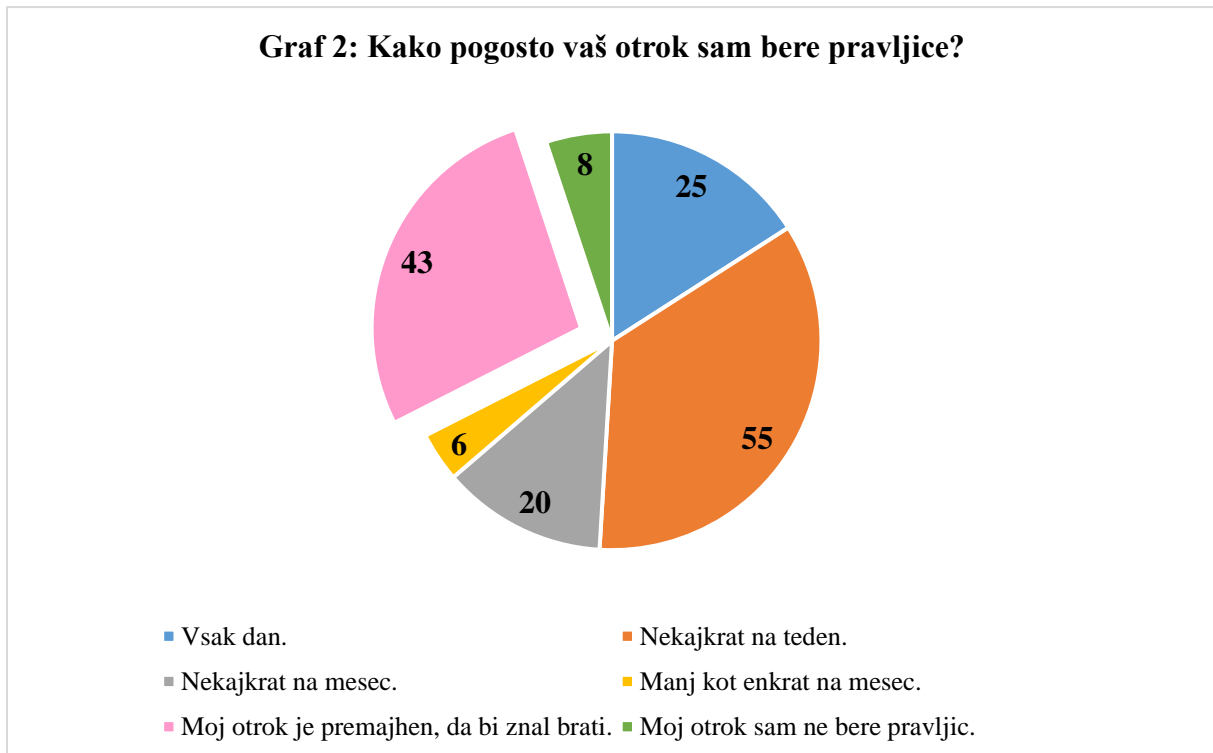
7.2 Predstavitev vzorca

Na našo spletno anketo je odgovorilo 157 anketirancev, od tega 136 žensk (86,6 % anketirancev) in 21 moških (13,4 % anketirancev). Izkazalo se je, da ženske veliko pogosteje odgovarjajo na spletne ankete, predvidevamo, da so tudi bolj naklonjene tematiki pravljič in branju kot moški.

7.3 Predstavitev rezultatov

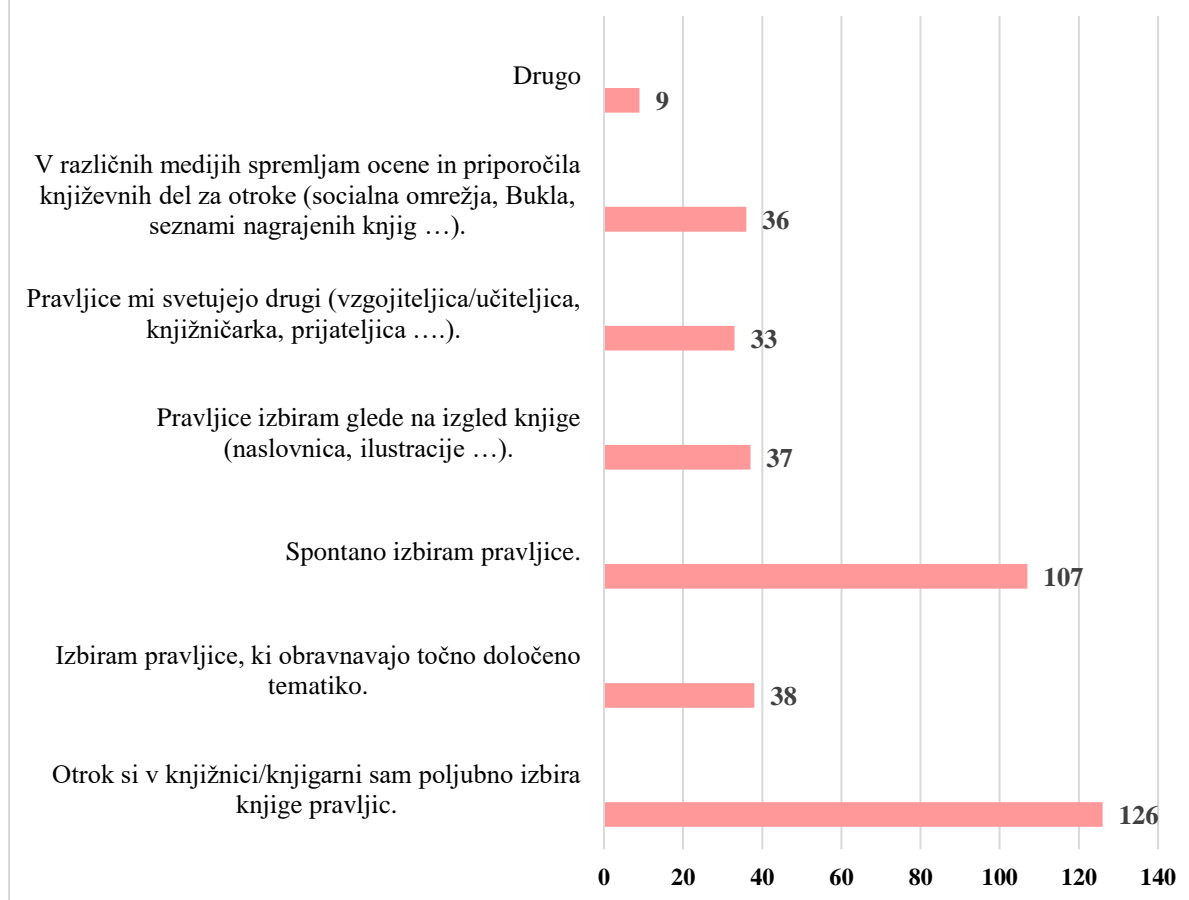

Iz grafa 1 lahko razberemo, da največ anketirancev (47,8 %) svojim otrokom vsak dan bere pravljice, 36,9 % otrokom pravljice bere nekajkrat na teden, 12,7 % pa nekajkrat na mesec. Le 4 anketiranci otrokom berejo pravljice manj kot enkrat na mesec, nihče ni odgovoril, da otrokom pravljic ne bere. Zanimiv je podatek, da večina anketiranih očetov (vsi razen 2) svojim otrokom vsaj nekajkrat na mesec bere pravljice, od tega jih 5 otrokom bere pravljice vsak dan in 6 nekajkrat na teden. 84,7 % anketirancev (133) otrokom večkrat tedensko bere pravljice.

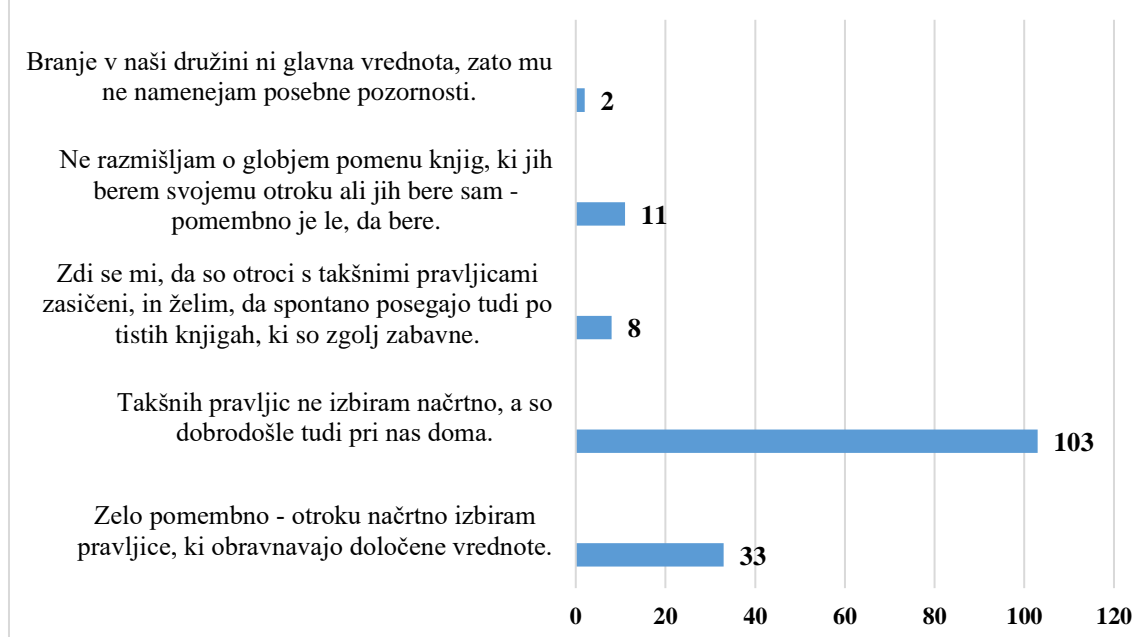
Graf 2 prikazuje, da smo anketirali 27,4 % staršev, ki imajo premajhne otroke, da bi sami brali. Od 114 preostalih vprašanih skoraj polovica otrok (48,2 %) samostojno bere nekajkrat na teden. 25 (21,9 %) jih samostojne bere vsak dan, 20 (17,5 %) pa nekajkrat na mesec. 8 anketiranih staršev je odgovorilo, da njihovi otroci samostojno ne berejo pravljic. Na tem mestu se nam je porodila ideja za nadaljnje raziskovanje, in sicer bi lahko anketirance vprašali po starosti otrok in njihovem spolu, nato bi lahko ugotavljali razlike v bralnih navadah po spolu in trend bralnih navad glede na starost.

Graf 3: Kako izbirate pravljice, ki jih berete otroku oziroma jih bere sam?

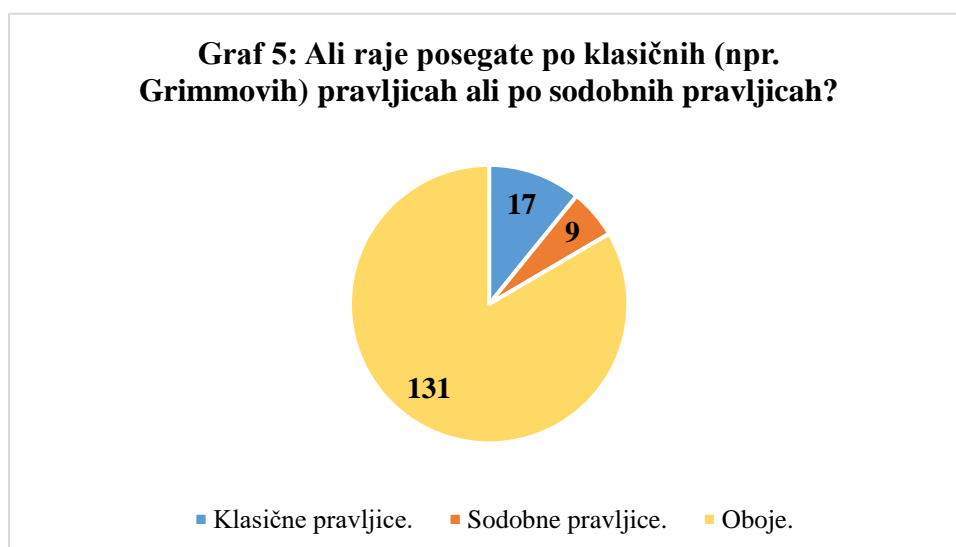
Iz grafa 3 so razvidni načini, kako anketiranci izbirajo pravljice za svoje otroke, pri čemer je bilo možnih več odgovorov. 80,3 % vprašanih odločitev prepušča spontani izbiri otroka, 68,2 % tudi lastni spontani izbiri. Približno enaki delež (petina) anketirancev se poslužuje ostalih ponujenih načinov. Pri odgovorih »drugo« so anketiranci navedli, da izbirajo pravljice iz svojega otroštva (6), da imajo veliko knjig že doma (1), da otrok posega po knjigah za Bralno značko (1) in da starš najprej sam prebere pravljico, presodi, ali je primerna, in jo nato ponudi otroku (1).

Graf 4: Kako pomembno je za vas, da pravljice obravnavajo točno določeno tematiko (npr. pomen prijateljstva, sprejemanje drugačnosti, solidarnost, srečo ...)?

Iz grafa 4 lahko razberemo, da velika večina anketirancev (65,6 %) za svoje otroke načrtno ne izbira pravljic, ki obravnavajo točno določeno tematiko. Takšnih je le 21 % vprašanih. Rezultat nas je nekoliko presenetil, saj je na razpolago vedno več problemsko orientiranih sodobnih pravljic, ki obravnavajo točno določeno tematiko (npr. toaletni trening, nenasilno komunikacijo med prijatelji, strah ...). Porast te vrste pravljic bi pričakovali zaradi povpraševanja staršev. Kot prikazuje graf 5 pa anketirani starši v večini (83,4 %) posegajo tako po klasičnih kot sodobnih avtorskih pravljicah, kar zagotovo delno pojasni prejšnje odgovore. 10,8 % anketirancev je bolj naklonjenih klasičnim pravljicam, 5,7 % jih svojim otrokom raje prebira sodobne pravljice.

Graf 5: Ali raje posegate po klasičnih (npr. Grimmovih) pravljicah ali po sodobnih pravljicah?

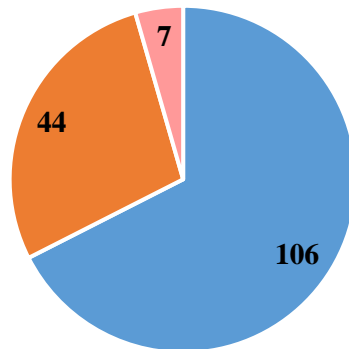

Tabela 1: Katere pravljice, ki obravnavajo tematiko sreče, poznate?

Odgovori	Število odgovorov	Odgovori	Število odgovorov
Srečna Suzana	1	Planet Lolippot	1
Prodajalec sreče	1	Kako se kotali sreča	2
Kako sta Bibi in Gusti sipala srečo	11	O krtku in njegovih prijateljih	1
Srečni Anže	1	Poseben si	1
Večina pravljic obravnava tematiko sreče.	18	Sreča se z delitvijo veča	7
Reševanje malega Nema	1	5 minutne zgodbe o sreči	1
Rdeča Kapica	5	Prijatelja za vedno	1
Peter zajec		Mišek Tip	2
Pandova čarobna pustolovščina	1	Polž na potepu na kitovem repu	1
Sneguljčica	10	Sloni	1
Ne poznam nobene takšne pravljice.	33	Kako se je sovica znebila žalosti	1
Rik in prijatelji	1	Medvedek Pu	1
Pepelka	9	Moje srce skače od sreče	1
Svetleče pero		Pravljice o volku	1
Andersenove pravljice	2	Pravljice na temo božiča	1
Grimmove pravljice	6	Miška si kuje srečo	2
Nočne lučke	2	Železni prstan	1
Še več nočnih lučk	1	Moja prva božična knjiga	1
Angeli za lahko noč	1	Maček Muri	2
Konj Miško	1	Veverici in optimizem	1
Zvezdica Zaspanka	3	Pod medvedovim dežnikom	1
Nodi	1	Ruske pravljice	1
Franček	2	Bela kača s kronico	1
Kraljična na zrnu graha	2	Moja babi in jaz	1
Zajčkova knjiga pravljic	1	Rad te imam, babica	1
Samorog z občutki	1	Si ti moja mama?	1
Sapramišja sreča	8	Knjiga Špele Habič	1
Petelinček in sraka	1	Terapevtske pravljice	1
Malček	1	Sapramiška	4
Veliko srce	1	Kje je sreča	1
Dedek, rad te imam	1	Čas za objem	1
Mavrična ribica	2	Pastirček	1
Zvezdice – relax kids	1	Šivilja in škarjice	1
Zgodba o sreči	1	Ku kuc	1
Tri sreče	1	Levček Rogi	1
Knjigotap	1	Hanina božična želja	1
Jakec in fižolovo steblo	1	Čarobni sij in jaz	1
Nerodna Avgušтина	1	Zlati želod	1
Osorni tečnež	1	Srečni slon	1
Najboljša prijateljica	1	Zverjasec	1
Daj mi poljubček	1	Najlepše vilinske pravljice	1
Janko in Metka	4	Kdo je napravil Vidku srajčico	1
Zlatolaska	1	Pravljice Anje Štefan	1
Trnuljčica	4	Smetiščni muc	1
Palčica	1	Pšenica – najboljši cvet	1
Grdi raček	5	Sreča in nesreča	1
Tacamuca	2	O srajci srečnega človeka	1
Volk in sedem kozličkov	1	Mala morska deklica	1
Žogica Nogica	1	Moje srečno življenje	1
Muca Čopatarica	3	Kakšne barve je sreča	1
Čarovnik iz Oza	1	Deklica z vžigalicami	1
Peter Pan	2	Kje je sreča	1
Tarzan	1	Miška išče srečo	1
Knjiga o džungli	1	O treh bratih	1
Obuti maček	1	Krojač	1

Iz tabele 1 je razvidno, da večina anketirancev (33, to je 21 %) meni, da ne pozna nobene pravljice, ki obravnava tematiko sreče. Medtem ko jih je 18 (11,5 %) mnenja, da večina pravljic pravzaprav naslavlja srečo. 11 staršev je navedlo slikanico Kako sta Bibi in Gusti sipala srečo, 8 Sapramišjo srečo, 7 pa pravljico Sreča se z delitvijo veča. Ostali najštevilčnejši odgovori se nanašajo na klasične Grimmove pravljice. 5 glasov je prejel tudi Andersenov Grdi raček. Ugotavljamo, da velika večina staršev pri naštevanju pravljic o sreči ni naštela pravljic, ki smo jih obravnavali v svoji raziskovalni nalogi, to je sodobnih pravljic, ki že v naslovu naslavlajo srečo, zato menimo, da je naš seznam toliko bolj dobrodošel.

Graf 6: Kakšen pomen pripisujete srečnemu koncu v pravljicah?

- Je zelo pomemben, saj otroku vliva upanje in optimizem.
- Ni pomemben, saj se mora otrok naučiti, da življenje ni vedno rožnato.
- Drugo

Graf 6 prikazuje mnenje anketirancev o pomenu srečnega konca v pravljicah, in sicer jih je 67,5 % mnenja, da so srečni konci v pravljicah zelo pomembni, 28 % vprašanih je prepričanih v nasprotje. 7 anketirancev je pod »drugo« odgovorilo, da se srečni konci priležejo predvsem po napornih dneh (1); da sta za otrokov razvoj pomembna oba tipa koncev ter da je pomembno pravo razmerje (uravnoveženost) med njima (a biti mora več srečnih koncev) (5) ter da morajo biti konci primerni otrokovi starosti (1). Očitno je, da je večina anketiranih staršev bolj naklonjena srečnim koncem, s čimer pravljice tudi izvorno povezujemo. Le 7 od 21 anketiranih očetov je mnenja, da srečni konci niso pomembni, čeprav je odstotek pri tem odgovoru nekoliko višji pri moških kot pri ženskah (33,3 % moških in 27,2 % žensk meni, da srečni konec v pravljici ni pomemben).

8 RAZPRAVA

Ob koncu raziskovanja glede uvodoma zastavljenih hipotez ugotavljamo sledeče.

Prvo hipotezo, da se pojmovanje sreče med klasičnimi in sodobnimi pravljicami bistveno razlikuje, lahko potrdimo. Ugotovili smo, da sreča v pravljicah ni univerzalna kategorija, temveč da se skozi čas spreminja. Zavedati se moramo, da so bile prve pravljice namenjene odraslim, zato so bile polne krutosti, vulgarnosti in absurdov. *»Šele od 19. stoletja dalje so pravljice zgodbe za otroke.«* (Bauer, 2008, str. 6) Čeprav sta jih brata Grimm omilila in prilagodila otrokom, ne smemo pozabiti, da je bilo takrat pojmovanje otroka bistveno drugačno od današnjega. Pogled na otroka se je skozi zgodovino spreminjal od odpornih pomanjšanih odraslih do današnjih nebogljenih centrov veselja, zato je jasno, zakaj mnogi menijo, da pravljice bratov Grimm niso primerne za sodobne otroke oziroma da bi jim lahko celo škodovala. V drugi polovici 20. stoletja so kritični glasovi pravljicam bratov Grimm začeli očitati *»preživele vrednote in kvaren vpliv na otroke, nekateri pa so šli celo tako daleč, da so se zbal kar za celoten nemški narod.«* (Ilc v Grimm, 212, str. 342) Takšno (ne)razumevanje pravljic pravzaprav preseneča, saj se *»mnogim staršem ne zdi nič narobe, če njihovi otroci po televiziji gledajo filme, v katerih se dogaja nasilje. Že malčki imajo možnost ure in ure gledati, kako na zaslonu ljudi okrutno pretepajo, streljajo ali razstreljujejo, kako se prevračajo avtomobili in eksplodirajo letala.«* (Bauer, 2008, str. 13)

Ob analizi klasičnih pravljic moramo torej imeti v mislih zgodovinski trenutek, v katerem so nastale, *»poleg tega bi morali upoštevati tudi, da se otrokova intuitivna interpretacija povsem prilagaja spremembam v družbi.«* (Prav tam, str. 15) Z drugimi besedami, očitno je, da je pravljice *»nemogoče relevantno obravnavati brez upoštevanja stvarnih (socialnozgodovinskih, kulturnozgodovinskih, socialnopolitičnih) razmer časa, v katerem so bile zapisane, pa tudi povsem osebnih nazorov in predsodkov samih zapisovalcev.«* (Ilc v Bettelheim, 1999, str. 431). Tako Grimmove pravljice kot srečo razumejo poroko, krono ali zlato, torej materialne dobrine, medtem ko v sodobnih pravljicah osrečujejo predvsem nematerialne vrednote, kot je prijateljstvo, sodelovanje, družina in zdravje. V obeh vrstah pravljic je poudarjena pot do sreče, ki je pogosto trnova, hkrati se tako Grimmove kot sodobne pravljice za glavne književne like končajo srečno. Sreča v pravljicah torej ne more biti univerzalna kategorija, saj se družbeni pogled na otroka, dosegljivost materialnih dobrin, politične razmere in druge okoliščine skozi čas spreminjajo, čemur se prilagaja tudi književnost.

Drugo hipotezo, da večina staršev otrokom večkrat tedensko bere pravljice, lahko prav tako potrdimo. Analiza anketnega vprašalnika je pokazala, da 84,7 % anketirancev (133) otrokom večkrat tedensko bere pravljice, od tega jih skoraj polovica (47,8 %) otrokom pravljice bere vsak dan, pri čemer med mamami in očeti procentualno ni pomembnih razlik. Ta podatek zveni zelo spodbudno in navdaja z upanjem, da bo veliko otrok zraslo v ljubitelje pisane besede.

Potrdimo lahko tudi tretjo hipotezo, da otroci, ki znajo brati, večkrat tedensko samostojno berejo pravljice. Anketiranci so o svojih otrocih povedali, da jih skoraj polovica (48,2 %) samostojno bere nekajkrat na teden. 25 (21,9 %) jih samostojne bere vsak dan. Torej 70,2 % otrok večkrat tedensko samostojno bere pravljice. Tudi ta podatek je zelo spodbuden. Potrebno bi bilo raziskati, kaj se zgodi z mladostniki, da njihove bralne navade v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju tako upadejo.

Tudi četrto hipotezo, ki pravi, da ima spontana izbira pravljic prednost pred načrtnim branjem, lahko potrdimo. Analiza anketnega vprašalnika je pokazala, da 80,3 % vprašanih odločitev, katero pravljico prebrati, prepušča spontani izbiri otroka, 68,2 % tudi lastni spontani izbiri. Anketiranci v manjšem deležu načrtno posegajo po pravljicah, ki obravnavajo določeno tematiko, manj jih sledi priporočilom drugih, ocenam knjig v medijih in izgledu knjig. Slednji kriteriji so se v anketi izkazali kot drugotnega pomena. Anketiranci pravljice torej izbirajo predvsem po trenutnem občutku, navdihu. Menimo, da smo pri spontano izbranih knjigah bolj motivirani za branje oziroma poslušanje, zato se nam zdijo odgovori anketirancev spodbudni. Hkrati spontanost povezujemo z radovednostjo, kakšna zgodba se skriva med vrsticami, zato pozdravljamo spontano izbiro pravljic. Hkrati se zavedamo, da je ob pojavu določene problematike pri otroku priročno poseči tudi po tematski književnosti.

Peto hipotezo, da dajejo starši pri branju otrokom prednost sodobnim pravljicam pred klasičnimi, lahko potrdimo le delno. Čeprav smo bili mnenja, da starši posegajo predvsem po pisanih, svetlečih, modernih in privlačnih slikanicah s pravljicami sodobnega časa, je analiza anketnega vprašalnika pokazala, da starši v večini (83,4 %) posegajo tako po klasičnih kot sodobnih avtorskih pravljicah. 10,8 % anketirancev je bolj naklonjenih klasičnim pravljicam, le 5,7 % jih svojim otrokom raje prebira sodobne pravljice. Že pri vprašanju po načinu izbire pravljic, so nekateri starši pod izborom »drugo« navajali, da otrokom berejo pravljice iz svojega otroštva, torej ne le sodobnih slikanic, ki trenutno preplavljajo tržišče.

Šesto hipotezo, ki pravi, da dajejo starši prednost pravljicam s srečnim koncem, lahko potrdimo, saj je 67,5 % anketirancev mnenja, da so srečni konci v pravljicah zelo pomembni, saj otrokom vlivajo upanje in optimizem. Le 28 % vprašanih je prepričanih v nasprotje, torej da nesrečni konci navajajo otroke na to, da življenje ni vedno rožnato. Menimo, da je ta ugotovitev odslilkava aktualnega časa in trenutnega pogleda na otroka, ki ga želijo starši zaščititi pred vsem slabim, stresnim, negativnim, kar nemalokrat preide v pretirano zaščitništvo. Ena izmed anketiranih mam je celo navedla, da preden jih ponudi otrokom, pravljice najprej prebere in presodi, ali so primerne za njene otroke. *»Seveda obstajajo tudi pravljice, ki se ne končajo srečno, toda tudi iz njih lahko izluščimo dragocen nauk, saj vidimo, kaj se nam lahko zgodi, če ne upoštevamo katerega od bistvenih vidikov človeškega bivanja. /.../ Če jih starši razumejo in pravilno razložijo, lahko otroke razbremenijo in sprostijo, prinesejo jim pestrost in olajšanje /.../«* (Bauer, 2008, str. 6)

Sedmo hipotezo, da večina staršev pozna najmanj eno pravljico o sreči, lahko potrdimo le delno. Večina anketirancev (33, to je 21 %) meni, da ne pozna nobene pravljice, ki obravnava tematiko sreče. 18 jih je (11,5 %) mnenja, da srečo pravzaprav naslavlja večina pravljic. 11 staršev je navedlo slikanico Kako sta Bibi in Gusti sipala srečo, 8 Sapramišjo srečo, 7 pa pravljico Sreča se z delitvijo veča, ki smo jo pri analizi sodobnih pravljic o sreči žal spregledali. Ostali najštevilčnejši odgovori se nanašajo na klasične Grimmove pravljice. 5 glasov je prejel tudi Andersenov Grdi raček. Ostala množica odgovorov se nanaša na pravljice, ki se posredno morda dotikajo tematike sreče, a le-ta ni njihov osrednji motiv. Širok pojem, kot je sreča, je sicer lahko zamaskirana pod marsikatero temo, a v skladu z vodilom raziskovalne naloge te pravljice sreče izrecno ne naslavlajo. Ugotovitev, da starši v večini niso navajali pravljic o sreči, ki jih obravnavamo v raziskovalni nalogi, postane ob dejstvu, da smo pripravili širok nabor sodobnih pravljic o sreči, manjšega pomena.

V svoji raziskovalni nalogi o sreči v pravljicah smo torej v teoretičnem delu s pomočjo pregleda literature predstavili pojmovanje sreče v klasičnih in sodobnih pravljicah, v empiričnem delu pa smo nalogo nadgradili z ugotovitvami iz spletnega anketnega vprašalnika. Za mnenje o ugotovitvah smo s pomočjo intervjuja povprašali gospo Tilko Jamnik.

9 SKLEP

Pravljice spadajo med najstarejše literarne zvrsti. Predstavljajo neusahljiv vir ljudskih modrosti in zakladnico kulturnega izročila. Sprva so bile namenjene odraslim, šele kasneje so dobile monopol v otroških sobah. Danes je vse več pravljič namenjenih tudi starejšim otrokom, mladostnikom in celo odraslim, saj vsebujejo sporočila in obravnavajo tematike, ki so aktualne tudi onkraj obdobja otroštva.

Ko se v šoli učimo o pravljičah, imamo v mislih ljudske in klasične pravljice, sodobnih avtorskih pravljič, ki so izgubile del svojih tradicionalnih značilnosti (pravljjična števila, črno-belo označevanje oseb, nedoločena kraj in čas dogajanja, čudežne predmete ...) pri pouku slovenščine praktično ne omenjamo. Toda že v naši šolski knjižnici je očitno, kako radi mlajši otroci posegajo po privlačnih pisanih slikanicah, ki pripovedujejo sodobne pravljice in so prilagojene aktualnemu času. Iz tega razloga smo v svoji raziskovalni nalogi poskušali povezati klasične in sodobne pravljice, kar smo omejili še s tematiko sreče. Sreča je zelo zanimiva vrednota, saj vsakemu predstavlja nekaj drugega, čeprav nas družba uči, kaj je tista prava sreča, h kateri bi morali vsi stremeti.

Ob poimenovanju »sodobne pravljice« se sprašujemo, kako dolgo bodo pravzaprav še sodobne. Tudi ljudske in klasične pravljice so bile nekega dne sodobne. Najverjetneje bomo morali s časom dodati novo kategorijo pravljič, saj poimenovanje »sodobno« ne bo več ustrezno – sodobno bo čez čas nekaj drugega. Ne glede na to bo poslanstvo pravljič ostalo enako. Ostale bodo glasnice vrednot na otrokom razumljiv način. *»Res je, da nam na površini pravljice ne morejo povedati skoraj ničesar o posebnih življenjskih okoliščinah v moderni množični družbi, saj so nastale veliko prej. Toda o notranjih problemih ljudi in o srečnih rešitvah njihovih stisk v sleherni družbi lahko iz njih izvemo več kot iz katerih koli drugih zgodb, ki jih lahko razume otrok.«* (Bettelheim, 1999, str. 9, 10)

Kot knjižnim moljem nam je v raziskovalni nalogi uspelo povezati branje in srečo, čeprav je za nas to pogosto isto – branje nas osrečuje. Velikokrat je sreča tako blizu nas, da moramo odpotovati daleč, da jo prepoznamo. Včasih moramo za to, da najdemo srečo, odpotovati celo v pravljični svet ...

10 LITERATURA IN SPLETNI VIRI

10.1 Citirana literatura in spletni viri

Bauer, A. (2008). *Pravljice zdravijo. Kako pravljice otrokom krepijo samozavest ter jim pomagajo premagovati strahove in skrbi*. Ljubljana: Tangram.

Bettelheim, B. (1999). *Rabe čudežnega. O pomenu pravljič*. Ljubljana: Studia humanitatis.

Grimm, W. in J. (1993). *Grimmove pravljice. Prva knjiga zbranih pravljič*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Grimm, W. in J. (2012). *Zlate Grimmove pravljice*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Goljevšček, A. (1991). *Pravljice, kaj ste?*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Haramija, D. (2005). Pregled sodobne slovenske mladinske proze. *Jezik in slovstvo*, 50(3/4), 27-36.

Honzak, M. (1996). *Književnost. Priročnik z vajami*. Ljubljana: Jutro.

Kobe, M. (1999). Sodobna pravljica. *Otrok in knjiga*, 26(4), 5-11.

Neikirk, A. (2013). »... *Happily Ever After*« (or *What Fairytales Teach Girls About Being Women*). Pridobljeno 10. 9. 2022 v svetovnega spleta: <https://www.yumpu.com/en/document/view/11902326/-happily-ever-after-or-what-fairytales-teach-girls-about-being->.

Solms, W. (2012). *Das Glück im Märchen*. Pridobljeno 10. 9. 2022 v svetovnega spleta: <https://www.bdwi.de/forum/archiv/archiv/5670873.html>.

Solms, W. (2020). *Happy End? Zu den Brautwerbungsmärchen der Brüder Grimm*. Pridobljeno 10. 9. 2022 v svetovnega spleta: <https://literaturkritik.de/happy-end-zu-den-brautwerbungsmaerchen-der-brueder-grimm,27402.html>.

Tancer, L. (2021). *Pravljice so zaradi univerzalnih modrosti in resnic brezčasne*. Pridobljeno 20. 10. 2022 v svetovnega spleta: <https://www.slovenec.org/2021/01/17/pravljice-so-zaradi-univerzalnih-modrosti-in-resnic-brezcasne/>.

Zalokar Divjak, Z. (2002). *Brez pravljič ni otroštva*. Krško: Gora

10.2 Uporabljena, a ne citirana literatura

- Bonte, M. (2021). *Kako se kotali sreča?*. Domžale: Epistola.
- Buckingham, M. (2007). *Srečna Suzana*. Tržič: Učila International.
- Buckingham, M. (2010). *Srečna Suzana in jamska pošast*. Tržič: Učila International.
- Cali, D. (2021). *Prodajalec sreče*. Domžale: Epistola.
- Doria, Ž. V. (2012). *Medvedkova božična sreča*. Ljubljana: Atelje Doria.
- Egitz, W. (2007). *Mali medved išče srečo*. Olševik: Narava.
- Gjurković, T. in Knežević, T. (2022). *Konjiček zna po naporu in uspehu deliti svojo srečo z drugimi*. Sežana: Psihoterapija in svetovanje Maja Sedmak Cvelbar.
- Gjurković, T. in Knežević, T. (2022). *Hrček čuti, da obstaja tiha in umirjena sreča*. Sežana: Psihoterapija in svetovanje Maja Sedmak Cvelbar.
- Kodrič Filipić, N. (2008). *Sreča je*. Maribor: Litera.
- Lagercrantz, R. (2020). *Moje srce skače od sreče*. Hlebce: Zala.
- Lagercrantz, R. (2021). *Ko sem bila nazadnje najsrečnejša*. Hlebce: Zala.
- Makarovič, S. (1997). Miška si kuje srečo. *Ciciban*, 53(4), 36-39.
- Makarovič, S. (2008). *Sapramišja sreča*. Dob pri Domžalah: Miš.
- Mlakar Črnič, I. (2021). *Kako sta Bibi in Gusti sipala srečo*. Radovljica: Didakta.
- Motschiunig, U. (2013). *Kje je sreča?*. Celovec: Mohorjeva.
- Obal, Z. (2018). *O človeku, ki je iskal srečo*. Vrhnika: Cankarjeva knjižnica.
- Plohl, I. (2014). *Lev Rogi najde srečo*. Maribor: Pivec.
- Saumande, J. (2010). *Iskanje sreče*. Jezero: Morfem.
- Svetina, P. (2015). *Sredi sreče in v četrtek zjutraj*. Ljubljana: KUD Sodobnost International.
- Žerjal, I. (2012). *Plamenčki sreče*. Ljubljana: Lepa beseda.

11 PRILOGA – ANKETNI VPRAŠALNIK

Pravljice o sreči

Pozdravljeni. Sva XY in XY, devetošolki iz OŠ XY. Za natečaj Mladi za napredek Maribora pripravljava raziskovalno nalogo s področja književnosti. Zahvaljujemo se vam za sodelovanje v anketi, ki je popolnoma anonimna. Rezultate ankete bomo uporabili izključno za potrebe raziskovalne naloge. Lep pozdrav!

* Zahtevano

Prosim, označite svoje odgovore.

1. Spol *

Označite samo en oval.

Ženski

Moški

2. Kako pogosto svojim otrokom berete pravljice? *

Označite samo en oval.

Vsak dan.

Nekajkrat na teden.

Nekajkrat na mesec.

Manj kot enkrat na mesec.

Otrokom nikoli ne berem pravljic.

Preskočite na razdelek 3 (Hvala za sodelovanje in lep pozdrav!)

3. Kako pogosto vaš otrok sam bere pravljice? *

Označite samo en oval.

Vsak dan.

Nekajkrat na teden.

Nekajkrat na mesec.

Manj kot enkrat na mesec.

Moj otrok je še premajhen, da bi znal brati.

Moj otrok sam ne bere pravljic.

4. Kako izbirate pravljice, ki jih berete otroku oziroma jih bere sam? (Možnih je več odgovorov.) *

Izberite vse primerne odgovore.

- Otrok si v knjižnici/knjigarni poljubno sam izbira knjige pravljic.
- Izbiram pravljice, ki obravnavajo točno določeno tematiko.
- Spontano izbiram pravljice.
- Pravljice izbiram glede na izgled knjige (naslovnica, ilustracije ...).
- Pravljice mi svetujejo drugi (vzgojiteljica/učiteljica, knjižničarka, prijateljica ...).
- V različnih medijih spremljam ocene in priporočila književnih del za otroke (socialna omrežja, Bukla, sezname nagrajenih knjig ...).
- Drugo: _____

5. Kako pomembno je za vas, da pravljice obravnavajo točno določeno tematiko (npr. pomen prijateljstva, sprejemanje drugačnosti, solidarnost, sreča ...)? *

Označite samo en oval.

- Zelo pomembno - otroku načrtno izbiram pravljice, ki obravnavajo določene vrednote.
- Takšnih pravljic ne izbiram načrtno, a so dobrodošle tudi pri nas doma.
- Zdi se mi, da so otroci s takšnimi pravljicami zasičeni, in želim, da spontano posegajo tudi po tistih knjigah, ki so zgolj zabavne.
- Ne razmišljam o globljem pomenu knjig, ki jih berem svojemu otroku ali jih bere sam - pomembno je le, da bere.
- Branje v naši družini ni glavna vrednota, zato mu ne namenejam posebne pozornosti.

6. Ali raje posegate po klasičnih (npr. Grimmovih) pravljicah ali po modernih pravljicah? *

Označite samo en oval.

- Klasične pravljice.
- Moderne pravljice.
- Oboje - klasične in moderne pravljice.

7. Katere pravljice, ki obravnavajo tematiko sreče, poznate? *

---

8. Kakšen pomen pripisujete srečnemu koncu v pravljicah? *

Označite samo en oval.

- Je zelo pomemben, saj otroku vliva upanje in optimizem.
- Ni pomemben, saj se mora otrok naučiti, da življenje ni vedno rožnato.
- Drugo: _____

Hvala za sodelovanje in lep pozdrav!